

Het Lezerscollectief

Samen Lezen

stakeholderbevraging

Ellen Raes

Colofon

Ellen Raes, Eidos Consulting VOF
Flierendries 12
9400 Denderwindeke

In opdracht van Het Lezerscollectief erkende cvso
Boekenberglei 178
2100 Deurne

Eidos
Consulting

HET
LEZERS
COLLECTIEF

Voorwoord

Dit rapport past in het kader van de oproep 'INNOVATIEMECHANISME' van de Vlaamse Overheid. Eidos Consulting kreeg de opdracht van Het Lezerscollectief om stakeholders van haar organisatie te bevragen. In dit document leest u de neerslag van de gesprekken. Het zijn geen journalistieke stukken, maar getrouwe weergaven van wat is gezegd.

Ellen Raes, 2021

Het Samen Lezen, een modern ritueel

Een handeling die in haar uitoefening iets groters en diepers mogelijk maakt.

Zowat alle geïnterviewden hebben het woord 'verbinding' gebruikt. Het Samen Lezen verbindt mensen met elkaar en brengt ze opnieuw in contact met zichzelf. De rijke en betekenisvolle traditie die iedereen kent om als kind voorgelezen te worden, is er één van alle tijden, doorheen alle culturen. Bij het Samen Lezen krijgt het voorlezen een nieuwe dimensie. Er worden pauzes ingelast om stil te staan bij wat de tekst oproept. Al snel wordt duidelijk dat Samen Lezen meer is dan zomaar een eenvoudige bezigheid. Je moet er tijd voor maken. Door je even terug te trekken van de dagelijkse drukte en te vertragen, kom je bij het Samen Lezen in contact met diepere ervaringen en emoties. Door collectief een tekst te lezen, leren deelnemers zichzelf beter begrijpen en leren ze openstaan voor verbinding met anderen. De regelmaat van het samenkomen, de aandacht, opbouw en intentie van het Samen Lezen maken het gebeuren tot een 'modern' ritueel.

Een rituele handeling vindt plaats in een specifiek daartoe ingerichte ruimte of wordt een lokaaltje in de bibliotheek gehuurd. De groep mag best zichtbaar opgesteld zijn, maar wat er besproken wordt, vraagt geen inmenging van toevallige passanten. De aanwezigheid van attributen als koffie en thee met koekjes en zelfs een praline zijn belangrijke ankerpunten in het ritueel. Ze zijn heel eenvoudig maar zorgen voor een constante doorheen de sessies.

Verder creëert de rituele handeling een band tussen de deelnemers. Het collectieve, het groepsgebeuren past bij de behoefte van het leven in deze tijd. Belangrijk is dat mensen zelf kiezen om deel te nemen. Deelnemers kunnen niet gedwongen worden tot een 'samenleessessie'. Je moet ervoor open staan om een zekere kwetsbaarheid toe te laten en eventueel te delen met de groep. Een belangrijk aspect is dat elk inzicht waardevol is. Er is geen juist of fout. Alle oordelen vallen weg. Hierdoor kunnen mensen in

een veilige omkadering kwetsbare stukken van zichzelf tonen. Het wordt duidelijk dat iedereen worstelt met grote thema's als woede, jaloezie, angst, etc. Er ontstaan inzichten, en deelnemers ervaren dat ze niet alleen zijn in hun worsteling met emoties. Door zich open te stellen wordt hun kwetsbaarheid met anderen gedeeld en bereiken de deelnemers een gelijke golflengte. Er ontstaat in de groep een samenhang tussen deelnemers die met elkaar in andere omstandigheden niets gemeen zouden hebben. Door te luisteren naar de verhalen van anderen, transformeren de eigen inzichten rond vraagstukken over het leven. Ongewild ontstaan er metamorfoses. Mensen kunnen er troost vinden in de verhalen tot zelfs inzichten herwinnen in hun talenten en kwaliteiten. Dit genereert de unieke ervaring dat het leven er in zijn intense vorm mag zijn en dat het zo oké is. Dit ervaren, verandert mensen. Het geeft mensen opnieuw levenskracht.

Bij een ritueel is er een leidersfiguur aanwezig, iemand die het ritueel in goede banen leidt. Bij het Samen Lezen vormt de leesbegeleider een essentieel onderdeel aangezien deze door middel van de tekst veiligheid creëert voor de groep.

De begeleiders op hun beurt beschrijven allemaal hoe de tekst ingezet wordt als hulpmiddel om tot grotere verhalen te komen. Deze gesprekken kunnen zich op verschillende niveaus afspelen. Wanneer deelnemers willen inpikken op de tekst, maar nog niet de steun van de groep voelen, de veilige bedding, worden vaak anekdotes over andere mensen verteld.

Maar daar waar het verhaal eerst rationeel over iemand anders gaat, brengt de tussenkomst van de leesbegeleider hen bij hun eigen gevoelens. Wanneer de leesbegeleider erin slaagt om de persoonlijke lading weg te nemen slaagt die er in om de groep tot een dieper niveau van universele verbondenheid te brengen, een verbondenheid met de ruime omgeving, een verbinding met het leven zelve. Eenmaal tot dit niveau gekomen, ontspinnen er gesprekken op filosofisch niveau. Leesbegeleiders beschrijven hoe de

hele groep op hetzelfde moment als het ware een sprong maakt in de niveaus. Ze kunnen het als het ware voelen wanneer de energie van de groep klaar is voor een volgende stap. Bij elk stap leren de deelnemers hun hart te openen bij wat hun aandacht vraagt. De ervaring wordt vaak beschreven als een magisch moment.

Wie zou er niet willen deelnemen aan dit ritueel ?

Ellen Raes

In opdracht van Het Lezerscollectief

INTERVIEWS

Daphne Gemballa Adjunct-directeur Lucernacollege Brussel	10
Rudi Nuytemans Medewerker ArmenTeKort en gepensioneerd leraar	14
Stéphanie De Smet Coördinator maatschappelijke projecten Cera	18
Rudy Vanschoonbeek Uitgever van Uitgeverij Vrijdag	24
Ann Vandamme Bibliothecaris Pepingen	30
Luc Keppens CEO Fintro	36
An Van Ertvelde Partnership LIGO	42
Katrien Genbrugge Sponsor Orde van den Prince	48
Saskia Timmermans Coördinator lerarenopleiding Odisee	54
Nicole Parmentier Coördinator sociale projecten voor Cortina	60
Nele de Winde Leerkracht voor anderstaligen in Kisp	66
Jürgen Pieters Professor literatuurwetenschappen UGent	72
Annick Schramme Professor cultuurmanagement UAntwerpen	78
Mustafa Kör Dichter des Vaderlands, peter van Het Lezerscollectief	82
Tessa Kerre Professor hematologie UZ Gent	88

Daphne Gemballa

Adjunct-directeur Lucernacollege Brussel

PERSOONLIJK

Wij zijn via het project Boeken troef! van Odisee Hogeschool terechtgekomen bij Het Lezerscollectief. Daarmee konden we instappen in het Samen Lezen-project waarbij de opleiding zelf werd verzorgd door Het Lezerscollectief. Ik heb die samen met twee collega's gevolgd: Maïssa El Guendouz en Rhizlaine El Angouri.

KERNWAARDEN

Het Samen Lezen is voor mij op persoonlijk vlak minder relevant, maar wij zetten het project in binnen de school voor onze leerlingen van het eerste middelbaar.

Daar loopt het als een trein. Het spreekt de leerlingen enorm aan; ze zijn er heel enthousiast over en de leerkrachten geven het graag.

Het eerste middelbaar beschikt over vijf complementaire uren, en van die vijf uren vullen we er twee of drie in met Nederlands. Niet de klassieke les Nederlands, maar Samen Lezen. Hiervoor gaat de helft van de klas naar het speciaal hiervoor ingerichte leeslokaal dat we hebben kunnen inrichten met subsidies van het project Boeken troef! De teksten halen we uit boeken die we zelf opzoeken of uit de boeken van Het Lezerscollectief.

De andere helft neemt de tablet en gaat naar het studielokaal waar ze extra remediëringsoefeningen Nederlands krijgen.

De leerlingen hebben zelf in het begin van het jaar hun groepjes gekozen. Deze groepjes worden het hele jaar aangehouden. De ene klas verkoos een mengeling van jongens-meisjes. De andere klas wou jongens en meisjes apart. Het is fijn te merken hoe de dynamiek tussen deze groepen anders is en hoe ze elk omgaan met het Samen Lezen. Zo wil de meisjesgroep zelf graag zoveel mogelijk lezen.

De andere groepen willen dat ik hen voorlees, waarna er gebabbeld wordt.

We laten tijdens de sessies alle thema's aan bod komen. Zowel fantasie als migratie, seksuele geaardheid... Alle gesprekken verlopen heel gemoedelijk. De leerlingen voelen zich op hun gemak. Ik kom niet tussen met een oordeel en laat iedereen uitspreken. Ze leren om te luisteren naar elkaar en waarderen andere meningen. Uiteraard zijn ze nog jong om hun eigen mening te hebben. Wat ze aanbrengen is wat ze oppikken van hun ouders of anderen.

SUCCESSFACTOREN

De opleiding bestond uit drie intense dagen die goed zijn gegeven. De attenties die er worden gegeven zijn verzorgd en worden geapprecieerd. De powerpoints waren in orde, de cursus up-to-date. De lessen waren heel verzorgd en professioneel omkaderd. Wij hadden een digitale opleiding tot Samen Lezen. Elke deelnemer kreeg een ontbijtmand toegestuurd om het gezellig te maken.

De opleiding vond ik heel sterk binnenkomen. Je praat over dingen waar je niet (snel) over zou praten met mensen die je niet kent.

Bij leerlingen merken we opnieuw enthousiasme om te lezen. Als teksten gedaan zijn, willen ze direct zo snel mogelijk naar de bibliotheekkast en gaan de gesprekken onderling ook over de boeken die ze al gelezen hebben. Ze zijn terug bezig met boeken.

Want we gaan binnenkort onze bibliotheek vernieuwen en de kinderen brengen uit zichzelf veel suggesties aan van welke boeken en thema's ze willen, hoe ze de kast wensen.

Fijn te merken dat veel interesse voor is.

Samen Lezen is een gezellig moment op school. Ze mogen hun schoenen uitdoen en in de zetel gaan zitten. Ze mogen ook een koekje eten in het lokaal. Leerlingen zijn er echt mee bezig omdat ze zichzelf kunnen zijn. De stillere leerlingen luisteren, de drukkeren mogen hier druk zijn en veel babbelen. We merken dat de klasgroepen dit jaar veel sterker aan elkaar hangen dan de vorige jaren. De invloed van Corona is moeilijk in te schatten. Maar het zijn fijne klassen dit jaar, waar het goed in gaat. Ook binnen andere vakken.

MISSIE-VISIE

Het is voor ons een heel fijne manier om lezen eens niet op de klassieke manier aan te brengen.

Lezen is anders: 'lees een boek en we bespreken het in de klas', 'breng allemaal een boek mee en lees in de klas', of de gekende boekbesprekingen, enzovoort.

Bij Samen Lezen hangt er geen evaluatie aan vast. Ze hoeven ook zelf niets mee te brengen om te lezen. Ik lees voor als ze niet willen lezen, willen ze graag zelf lezen is dat ook prima.

Het is een heel andere dynamiek. Het brengt spontaniteit en de leerlingen vinden het geweldig. Het Samen Lezen verbindt de leerlingen.

STRATEGIE

Het is bij ons enkel het eerste middelbaar waarin het Samen Lezen aan bod komt, maar we hopen het te kunnen uitbreiden naar de volgende leerjaren. We zien dat het Samen Lezen lukt. Het eerste jaar heeft het voordeel van de complementaire uren die we kunnen inzetten, in de overige jaren hebben we die niet. Maar we zijn aan het kijken hoe we het Samen Lezen hier kunnen aanbrenge(n).

Aandachtspunt hierbij is dat onze leerkrachten de opleiding van het Lezers-

collectief moeten krijgen. Zelf de opleiding geven aan collega's is te moeilijk. Het is best dat iedereen die Samen Lezen geeft, de opleiding volgt bij het Lezerscollectief. Eenmaal je de opleiding hebt gevolgd, kan je er wel mee verder.

OPTIMALISERING

Het Samen Lezen is bij ons goed ingeburgerd op school en we willen gerust uitleg geven naar andere scholen hoe we het aanpakken, hoe het bij ons loopt.

Wat fijn zou zijn is om een opvolging te doen bij de scholen die ermee aan de slag zijn, om te kijken hoe zij het aanpakken, van elkaar te leren en verbeterpuntjes te kunnen meegeven.

Dit kan, maar hoeft niet. Wij hebben er kunnen uithalen wat we wensten.

We zijn vooral dankbaar voor de kans die we gekregen hebben, en alle hulp en begeleiding

Grote Panda & Kleine Draak

James Norbury

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Een gebruikte quote in verband met de diepe waarden van zelfvertrouwen die we nodig hebben:

*'Soms denk ik dat ik niet goed genoeg ben',
zei Kleine Draak.*

*'Een kersenboom vergelijkt zichzelf niet met andere bomen,'
zei Grote Panda.*

'Hij bloeit gewoon.'

Rudi Nuytemans

Medewerker ArmenTeKort en Gepensioneerd leraar

PERSOONLIJK

Ik heb Het Lezerscollectief leren kennen via Dirk Terryn, collega op het Xaverius-college. We zijn gaan eten. Ik weet nog waar. Hij heeft heel uitgebreid verteld wat Het Lezerscollectief betekent, wat het inhoudt en hoe hij de toekomst ziet. Ik was direct enthousiast en ben er in gestapt.

Ik ben aangesloten bij het netwerk en volgde de opleiding bij Het Lezerscollectief vanuit de vrijwilligersorganisatie ArmenTeKort, waar we door buddywerk het leven van mensen in armoede op de rails krijgen. Ik heb de opleiding gevolgd, maar ik lees niet voor. Je mag eigenlijk pas de opleiding volgen als je een adres hebt waar je zal gaan voorlezen. Maar ik heb dit niet. Ik wil eigenlijk voorlezen voor kinderen van 6 tot 14 jaar. Maar het lukt niet omdat ik nergens binnen geraak wegens Corona. (n.v.d.r: Intussen is Rudi in contact gebracht met BS Villa Stuivenberg.)

Dus als ik het doe, is het voor kinderen waar 60-70% niet-Nederlandstalig is. Dat is de leeftijd dat ze veel Nederlands moeten horen.

KERNWAARDEN

De waarden van Het Lezerscollectief overeen met wat ik tegenkom in het vrijwilligerswerk bij ArmenTeKort: je doet eigenlijk niets. Je oordeelt niet en neemt geen beslissing. Je geeft aandacht, vertrouwen en vriendschap, waardoor er ruimte komt om naar elkaar te luisteren.

Door traag, in stukjes te lezen, onderbroken door gesprekken, kom je tot reflectie voor jezelf. Ik lees op een snelle manier. Ik weet al jaren dat dit niet goed is want het gaat er even snel weer uit als dat het binnengekomen is. Maar ik blijf lezen aan een ritme dat niet interessant is. Het Samen Lezen verplicht me om traag te lezen.

Wat er ontstaat in zo'n leesgroep is onwaarschijnlijk. We vormen sinds drie jaar een leesgroep. Het vertrouwen groeit, de warmte groeit, de betrokkenheid neemt toe. Vorige week hebben we worstenbroden en appelbollen rondgedeeld. Dat ontstaat zo natuurlijk.

De groep is heel heterogeen: IT'er, boekhoudster, een paar opa's en oma's. Het publiek is boeiend. Als ik zelf een groepje zou hebben, zal ik moeten leren geduld hebben om de groep te laten groeien in vertrouwen. Ik geef veel bijles bij gekwetste jongeren en je voelt direct dat ze me niet vertrouwen. Ze kennen me niet genoeg. Hun respons is heel afwachtend. Vertrouwen is essentieel, maar hoe doe je dat? Vertrouwen is voor mij een van de sleutels van Samen Lezen. Je hoort bij het Samen Lezen verhalen die enkel verteld worden als je elkaar vertrouwt. Dat maakt het zo mooi. Je krijgt diep inzicht hoe anderen omgaan met verlies, conflict, eenzaamheid, maar ook met vreugde, genot... Dat is heel verrijkend.

Voor mij gaat Het Lezerscollectief om het in ere herstellen van waarden die te veel verloren dreigen te gaan. Dat meen ik ook. Lezen, bevragen, lezen, bevragen, en op het einde de open vraag van hoe je het zou laten aflopen. Dan krijg je dat spel van interpretaties, van meningen zonder oordeel. Luisteren naar elkaar zonder gelijk te willen halen. Gewoon heel zelfzeker en betrokken je gedachten verwoorden. Daar bestaat heden ten dage een enorme drempel voor.

SUCCESFACTOREN

Voor mij is de methode revolutionair. Hoewel ik dat woord niet graag gebruik omdat het iets agressiefs in zich heeft, maar het is een antwoord op hoe de maatschappij nu evolueert. Ik vind dat de maatschappij heel zware foute richtingen

uitgaat. Bij het Samen Lezen durf je terug dingen in vraag te stellen en leer je simpelweg om opnieuw zelf na te denken. Net die aspecten van de maatschappij die verloren gaan, komen terug in de aandacht: Respect en niet-oordelen, terug luisteren en niet direct een discussie beginnen. Dat is net een van de mooie dingen van Samen Lezen. Er is geen discussie: jij ziet dat zus, ik zie dat zo. Om dan tot het inzicht te komen dat je exact hetzelfde ook op een andere manier kan ervaren. Er wordt heden ten dage veel te veel geoordeeld en pogingen gedaan om gelijk te halen. Om hiervan los te komen, moeten mensen leren luisteren naar elkaar. Verhalen zijn hier ongelooflijk boeiend voor. Wanneer je loskomt van discussie, kom je al snel terug tot de belangrijke waarde van gelijkwaardigheid.

Voor mij zijn de ontmoetingen dan ook heel belangrijk. We hebben ons de afgelopen maanden neergelegd bij het online lezen. Maar het is niet leuk. Normaal doen we dat hier thuis in het salon. Dat is dan met thee en koekjes een babbel ervoor en erna. Dan zie je dat veel mensen eenzaam zijn en niet stoppen met babbelen. Voelen dat je ergens toe betrokken bent geeft zin in het leven.

In het begin was er iemand bij die nooit iets zei en nooit las en nu is dat een van de grootste vertellers. Het traint je in uitdrukken van wat je denkt. Als je alleen leest draait het in je hoofd en voel je er van alles bij. In groep is er tijd en ruimte om je gedachten en gevoelens vorm te geven en ze uit te drukken. Dit op zich is een heel persoonlijke verrijking. Je krijgt een confrontatie met wat je zelf meemaakt, denkt en voelt. Los van de inzichten van anderen, verrijk je jezelf naar inhoud, levenswijze en manier van uit-

MISSIE-VISIE

Ik vind het heel knap hoe de ontmoeting met de stichters in Engeland tot het project van Het Lezerscollectief gegroeid is en vooral hoe geen doelgroep hieraan ontsnapt: personen met dementie, gevangenen, zieken, kinderen...

Het Lezerscollectief weet goed wat het wil, hoe ze het wil en waarom ze het wil.

De zelfzekerheid is terecht.

STRATEGIE

Ik zou graag een leesgroep hebben bestaande uit een heterogene groep: heel rijke, heel arme, politici... en dat al die mensen elkaar ontmoeten en leren luisteren naar elkaar. De ene staat niet boven de andere. Niemand uit onze samenleving ontsnapt aan de noodzaak om op deze manier samen te komen. Je moet niet druk doen om je te bewijzen, je moet je problemen niet op tafel leggen om identiteit te krijgen. Gewoon samenkomen rond een verhaal en luisteren naar de individuele belevingen. Terug diepgang creëren in al het oppervlakkige.

OPTIMALISERING

We hebben 850 buddy's bij Armentekort. Maar mensen komen niet voor Samen Lezen. Mensen moeten die drempel durven overschrijden. Het leven is te druk. Mensen maken er geen tijd voor.

De gelaagdheid van een tekst vind ik enorm belangrijk en boeiend. Het houdt me bezig hoe je de gelaagdheid van een tekst kan achterhalen.

Ik zou nog meer verhalen van andere culturen willen toevoegen. Wat doen de Chinezen, Russen, Afrikanen... Maar dan heb je mensen nodig die deze teksten kennen – en die gelaagdheid in de vertaling krijgen.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

De eerste hoofdstukken, één vanuit het standpunt van het meisje en één van de soldaat. Het verhaal is een afwisseling van de twee hoofdpersonages. Het decor situeert zich achter de linies, ergens in Frankrijk, in de Eerste Wereldoorlog.

Ik hoop dat het een voorbeeld is van eenvoudige menselijkheid en openheid:

een jong meisje voelt de zon op haar gezicht en geniet daarvan, al van achter het raam, dan gaat ze buiten om op een bank te gaan zitten. Tegenover het café van haar moeder met zijn lawaaierige bezoekers. Ze doet dat gewoon, ze doet dat bij goed weer dikwijls. Maar vandaag zit er nog iemand op haar bank. Ze is nieuwsgierig. Ze heeft een vreemde indruk. Maar ze blijft ver van achterdocht of schrik. Ze wordt terug binnen geroepen.

Ook de soldaat vertelt over zijn eerste ontmoeting met dat meisje.

Stéphanie De Smet

Coördinator maatschappelijke projecten Cera,
coöperatie van 400 000 vennoten. Partner van Het
Lezerscollectief 2017-2019 en 2021-2024.

PERSOONLIJK

Dirk Terry is venoot van CERA en zit regionale adviesraad. We hebben Het Lezerscollectief al tweemaal gesteund. 'Jouw verhaal telt' is de tweede project-samenwerking rond Samen Lezen, in de ouderenzorg. Het project is net gelanceerd en men kan indienen tot 7 februari 2022.

KERNWAARDEN

Het Project Samen Lezen in de ouderenzorg zal plaatsvinden in woonzorgcentra en dagverzorgingscentra. In 2019 is er een referentiekader geschreven voor mensen met dementie met een oproep naar de sector: stap af van het medisch model. Uiteraard is het belangrijk dat iemand zijn medicatie blijft krijgen en medisch opgevolgd wordt, maar het is minstens zo belangrijk om in te zetten op zorg op maat en talenten van mensen om ze zo lang mogelijk te ondersteunen. Daarom is Samen Lezen, naast samen zingen, voor mensen met dementie heel belangrijk om het cognitieve te blijven aanspreken.

Wat belangrijk is bij deze groep van mensen die Samen Lezen, is dat de persoon met dementie centraal blijft staan. De ziekte is bijkomstig. Je mag de persoon niet verengen tot dementerend. Je moet deze mensen dingen blijven aanbieden en proberen. Zo zijn er mensen die al jaren niet meer spreken en bij het contactkoor beginnen meezingen met liedjes uit de kindertijd. Iedereen is kind geweest en het samen zingen, Samen Lezen brengt hen terug naar die kindertijd. Dat zijn een van de laatste dingen waarmee je hen cognitief kan blijven aanwakkeren. Op die manier realiseer je kwaliteitsvolle zorg.

Het is een foute perceptie dat mensen met dementie niet op korte termijn kunnen leren. Als je bijvoorbeeld de gang

van hun slaapkamer hebt, en je hebt aan de deur de afbeelding van de Eiffeltoren, maar ook in de kamer is dezelfde afbeelding terug te vinden, dan gaat deze persoon bij het voorbijwandelen van zijn deur de afbeelding herkennen en zijn kamer binnen gaan. Je moet het geheugen blijven prikkelen en dingen blijven aanbieden.

Samenleessessies zijn erkend als kwaliteitsvolle dagbesteding en zinvolle praktijk voor mensen met dementie en ouderen in het algemeen. Bij het Samen Lezen voor mensen met dementie wordt meer het moment zelf en vooral de beleving op het moment zelf, heel belangrijk. Het kopje koffie en het koekje krijgen veel belang naast de literatuur die wordt voorgelezen. De tekst wordt op het moment zelf besproken maar het zijn vooral de emoties die worden aangesproken met mensen met dementie. Verhalen brengen herinneringen van vroeger naar boven en daar wordt op ingegaan. In de tekst kan een bankje voorkomen. Iemand kan inpikken over zijn eerste kus op het bankje, of hoe hij moest wachten op het bankje toen mijn mama naar de bakker ging, enzovoort. De emoties die bovenkomen verbinden de mensen opnieuw. Het kan zijn dat iemand enorm geraakt wordt door een zin waarvan iemand anders op zijn beurt opschrikt en ook de nood voelt om iets te delen. Naast emoties uit de kindertijd, speelt ook wat hen nu bezighoudt. Mensen met dementie kunnen last hebben van depressie of in rouw zijn om de persoon die ze niet meer zijn. Frustratie, verdriet om dingen die je anders aanvoelt en het niet langer meer begrijpen wat er zich in je omgeving afspeelt, zijn zaken die naar boven komen tijdens het Samen Lezen. Door het Samen Lezen ontspannen de mensen. De samenleessessies zijn een samenkomstmoment en mensen slapen er 's nachts beter van, wat de nachtelijke onrust

doet verminderen. Mensen voelen zich beter, ook al weten ze niet meer waarom. Het hoeft niet te verwonderen dat de slaapdrang niet komt als men een hele dag niet uit de zetel komt.

SUCCEFACTOREN

De oproep voor het Samen Lezen in de ouderenzorg, loopt nog tot 7 februari 2022. Hieruit worden twaalf centra geselecteerd die de opleiding bij Het Lezerscollectief mogen volgen.

Klassiek sturen mensen de laatste dag hun aanvraag in voor het Samen Lezen-project, maar we hebben op dit moment al meer dan 60 aanvragen ontvangen. Er is echt interesse in Vlaanderen om in te zetten op het Samen Lezen bij mensen met dementie.

De oproep gaat naar ouderenzorg in het algemeen, maar heel veel oude mensen krijgen te maken met dementie. Zo heeft 80 à 90% van de inwoners van woonzorgcentra dementie. Het zijn de zware zorgbehoevenden die in de woonzorgcentra verblijven, want meer dan 70% van de mensen met dementie woont nog thuis.

Het project wil mensen zonder dementie niet uitsluiten. Het zou fijn zijn mochten mensen van buitenaf aansluiten bij de samenleesmomenten. Waardevol is dat er opnieuw respect voor iedereen ontstaat, en solidariteit. Mensen opnieuw een stem geven. De stem van de oudere blijft belangrijk. Je moet de mens achter de aandoening blijven zien. Dementie is maar één aspect. Blijf lekker eten maken voor hen, blijf ze graag zien, goed verzorgen. Onthoud wie ze waren en wie ze nog zijn vandaag, ook al zijn ze anders.

Naast het gevoel te krijgen dat je meetelt en dat jouw verhaal gehoord wordt, is de verbinding die ontstaat met de groep en het opbouwen van een kleine lokale

community heel waardevol. Verbinding met literatuur, met de leesbegeleider, met mensen uit de groep, met de maatschappij. En hieraan gekoppeld aandacht en even onthaasten.

MISSIE-VISIE

Voor ons is de missie van Het Lezerscollectief het organiseren van samenleessessies bij zo divers mogelijke groepen waar mensen met hun kwetsbaarheid aan deelnemen. Dat maakt het verschil met de klassieke leesclubs waarbij je op voorhand een boek moet lezen die dan besproken wordt. Daarbij moet je toch een zeker niveau hebben. Bij het Samen Lezen kunnen mensen die nooit gestimuleerd zijn om te lezen, mensen die gekwetst zijn omdat ze in armoede leven, gedetineerd zijn, ziek zijn... gestimuleerd worden om te lezen.

Het Lezerscollectief gaat altijd op zoek naar financiering voor de vorming. Maar je moet je wel engageren aangezien je een aantal samenleessessies moet organiseren. Dit maakt een deelnemer tot een professionele vrijwilliger. Omdat het zo'n inspanning vraagt, zijn de voorlezers heel geëngageerd. Op het moment van het Samen Lezen betekenen je heel veel voor de persoon met dementie. Maar het kan zijn dat ze het moment erna dit niet meer weten. Moet je het daarom niet aanbieden? Het welbevinden in het moment is belangrijk en dat geeft rust nadien.

STRATEGIE

De opleiding van de leesbegeleiders gebeurt door Het Lezerscollectief. Ze krijgen opleiding over de toon, de manier van voorlezen, hoe je mensen aan het woord laat, hoe je de emoties opvangt. Dat is de specialiteit van Het Lezerscollectief hoewel ze nog niet de specia-

liteit heeft om te werken met mensen met dementie. Daarom zijn we een partnership aangegaan met het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen, zodat de leesbegeleiders ook onder-gedompeld worden in: wat is dementie, wat kan je verwachten, hoe ga je ermee om?

Er wordt dan een leespakket op maat aangeboden waarvan geweten is welke teksten er aanslaan voor deze doelgroep. De methodiek van werken met dementie heeft al haar nut bewezen. Er zijn al veel mooie resultaten mee behaald.

Gezien de grote interesse bij de woonzorgcentra zouden we het graag open-trekken naar meer centra, maar de opleiding kost veel. Het is met overnachting, met maaltijden, ze worden opgevolgd, ze worden gecoacht in hun communicatie omdat het heel belangrijk is om daar ook lokale besturen bij te betrekken. Er moet een lokaal vrij gemaakt worden in het woonzorgcentra, de koekjes en koffie worden aangeboden in gezellige kopjes.

We willen aan kwaliteitsbewaking doen, waardoor we er nu twaalf gaan selecteren en een nieuwe projectoproep gaan doen tegen het einde van het jaar, waar er opnieuw twaalf centra zullen geselecteerd worden.

We hebben ook al projecten ondersteund, samen met scholen. Maar we zetten bij Cera vooral in op projecten met dementie-mantelzorg. We hebben al het project van Samen Zingen en het leek ons mooi om hier het Samen Lezen aan toe te voegen. Dit zijn twee mooie activiteiten rond dagbesteding, waar de mantelzorg baat bij heeft. Bij het Samen Zingen wordt er samen met de mantelzorg gezongen. Bij het Samen Lezen kan het ook zonder de mantelzorg gebeuren en kan de persoon met dementie een activiteit alleen doen,

waardoor de mantelzorg ontlast wordt. Voor zowel de mensen met dementie als de mantelzorg is er belangrijke winst. De mensen die nu nog thuis wonen met dementie willen we ook bereiken. We starten nu in de woonzorgcentra en de dagcentra, maar zoals ik eerder al zei, woont 70% van de mensen met dementie nog thuis. Het zou heel fijn zijn mochten zij ook Samen Lezen. Mensen met dementie hoeven niet enkel hun dagbesteding te hebben in de dagopvangcentra. De bib en de boeken-winkel kunnen ook een hoekje inrichten om samen te lezen, de boeken uit hun collectie aanbieden. Ik denk dat ze perfect kunnen Samen Lezen met mensen die geen dementie hebben zoals de mantelzorgers en kinderen. Het intergenerationeel effect mag niet uit het ook verloren worden. Bij het Samen Zingen ontstaan er heel mooie matches tussen kleuters en mensen met dementie.

De organisatie waar ik steeds naar verwijst en die interessant kan zijn voor Het Lezerscollectief, is Koor en Stem. Die zijn gestart in woonzorgcentra en breiden nu uit.

OPTIMALISERING

Opschaling en professionalisering zijn voor mij de belangrijkste groeipunten voor Het Lezerscollectief. Hiervoor mag er meer gecommuniceerd worden en aan storytelling gedaan worden. Zorgen dat anderen vertellen hoe goed jij bent in plaats van dat je dat zelf moet gaan vertellen. Dit met zowel geschreven verhalen als video. Via social media kan je makkelijk verschillende doel-groepen betrekken en aanspreken.

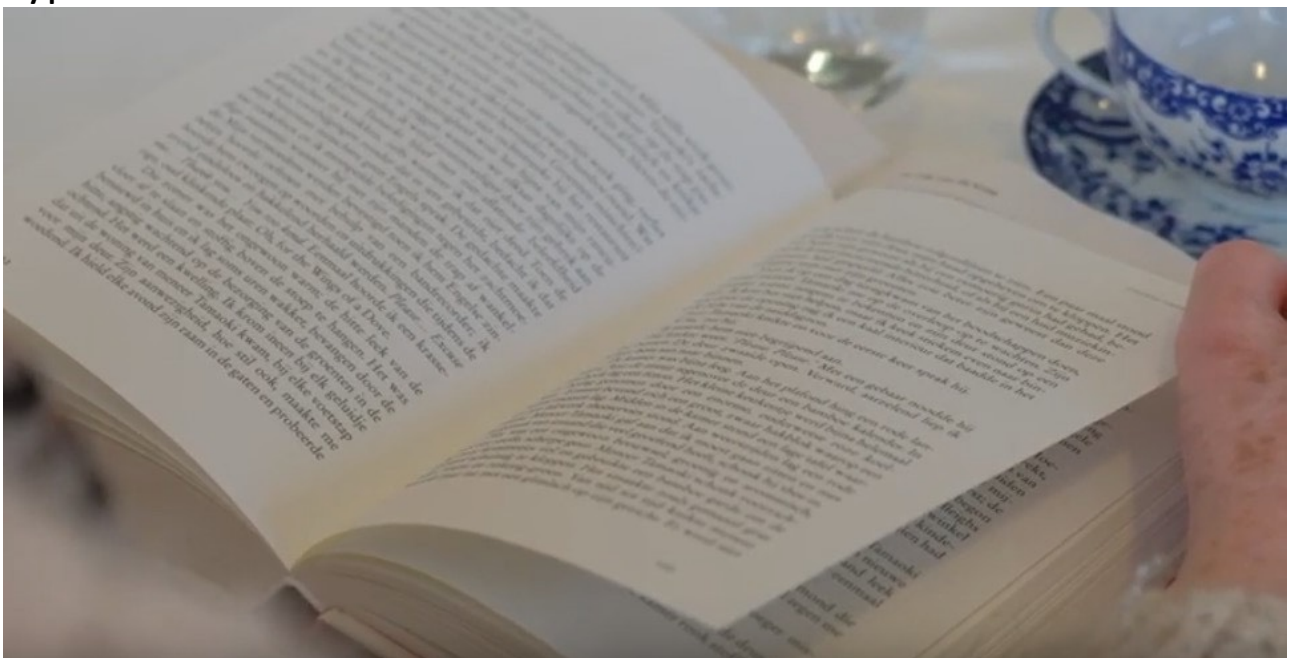
Lokaal communiceren

vanuit initiatief-nemers, maar ook een overkoepelend aanbod bieden is belangrijk. En dit aanbieden aan verschillende sec-

toren met een communicatiekit op maat voor elke sector, zodat ze er makkelijk mee aan de slag kunnen. Het Lezerscollectief bestaat nu uit veel goede wil, maar er begint nood te komen aan professionalisering naar omkadering en opvolging. Dit ga je nodig hebben naar doorgroei en opschaling. Het moet organisatorisch versterkt worden.

Verder vind ik het heel sterk om externen naar uw organisatie te laten kijken en een 360°- blik open te houden.

Typ hier om tekst in te voeren

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Gedicht op webinar Dementie met Maud Vanhauwaert over Dementie.

Zolang

*Zolang we maar samen kunnen reizen
Zolang we maar samen kunnen bloemen
op ons terras kunnen verpotten
Zolang je maar zachtjes mijn koosnaampje
(van toen, weet je nog?)
kan prevelen, mijn innigste gebed
Zolang we maar samen onze kinderen
op de heide zien ravotten
en jij daarbij jouw hand in de mijne legt*

*Zolang je maar zachtjes mijn koosnaampje
(van toen, weet je nog?)
kan prevelen, mijn innigste gebed
Zolang we samen onze kinderen
op de heide zien ravotten
en jij daarbij jouw hand in de mijne legt*

*Zolang we maar samen onze kinderen
op de heide zien ravotten
en jij daarbij jouw handen in de mijne legt*

*Zolang jij jouw handen in de mijne legt
Zolang ik jouw handen in de mijne
Zolang jij mijn hand
Zolang jij mijn*

Zolang zal ik zijn.

Rudy Vanschoonbeek

Directeur van Uitgeverij Vrijdag, uitgever van de boeken *Samen sterke verhalen vertellen* (2015), *Zondag dus* (2018), *Grenzeloos* (2020)

PERSOONLIJK

In 2014, bij het oprichten van Het Lezerscollectief, richtte Dirk Terryn een oproep naar verschillende uitgeverijen om een boek uit te geven. Dat is Samen Sterke Verhalen Vertellen geworden: een bloemlezing van verhalen en gedichten die gebruikt worden bij Het Lezerscollectief. De leesgroepen vinden hierin hun tekstmateriaal, maar het boek is ook gewoon een handige verzameling voor mensen die op zoek zijn naar goede teksten.

In 2012 was ik, net als Dirk, bij de lezing van Jane Davis voor de leerstoel Boek.be op de Antwerpse Universiteit. Ik ken het initiatief van bij het begin en heb er altijd mee gesympathiseerd. Als voorzitter van de uitgeversvereniging heb ik al mijn collega's aangemoedigd om dit initiatief zo kenbaar mogelijk te maken.

KERNWAARDEN

De laagdrempeligheid van het beleven van goede lectuur spreekt me enorm aan. Het is een leesbevorderingsinitiatief in de pure betekenis van het woord als ik hoor welke groepen er allemaal aan deelnemen. Dat Samen Lezen goed is voor het algemeen welzijn van mensen en dat mensen er zelfs beter van worden, daar geloof ik natuurlijk in omdat ik in het vak zit. Bij het Samen Lezen merk je dat mensen die in moeilijke situaties zitten zich door het lezen van verhalen gesterkt voelen in hun proces, naast medicijnen of andere nodige begeleiding.

Daarnaast boeit het groepsgegeven me. Het lezen in groep, i.p.v. in je eentje, het Samen Lezen, hardop lezen, stoppen, praten, mening uitwisselen... dat vind ik mooie integratie van twee belangrijke aspecten van mijn vak: dankzij de schone letteren breng je mensen terug in verbinding. Kwaliteitsvolle teksten worden op een laagdrempelige manier bij vele deelnemers gebracht.

Het bijna uitsluitend werken met vrijwilligers vind ik uniek. De uitgever verdient eraan, de auteurs zijn auteursrechtelijk beschermd en verdienen er ook aan. Maar Het Lezerscollectief werkt op vrijwilligheid. Toch kiezen we er in de samenwerking als uitgever niet voor omdat we denken met de boeken veel geld te gaan verdienen. De boeken hebben hun maatschappelijke relevantie. We zijn tevreden als we uit onze kosten geraken.

SUCCESFACTOREN

Als uitgeverij zijn we geen onbekende bij onze klanten en krijgen we het boek vlot gepromoot. Ook het feit dat De Eenhoorn de kinderboeken uitgeeft is een kwaliteitsstempel voor de meeste boekhandels. Je zal het boek terugvinden bij de Standaard Boekhandel en de meeste zelfstandige boekhandels. Niet in de Colruyt, omdat die werkt op de impulsboeken en dit boek net een heel gefocust boek is.

Als je de boeken bekijkt en je hebt niets met Het Lezerscollectief te maken, vind je in deze boeken ook een mooie bloemlezing van relevante literaire teksten. En je maakt (achteraan) kennis met Het Lezerscollectief.

Het collectieve is ook een troef. Doordat je met het boek in klasverband, clubverband of welk verband dan ook, de teksten samen leest, draag je voor ons ook mee aan het succes. Samen babbelen over literatuur verlaagt de drempel voor het lezen van boeken.

Bij jongeren worden er via #BookTok boeken gepromoot, dat is de TikTok voor boeken. Ik hoor van boekhandelaren dat er veel vraag is naar bepaalde type young-adultboeken die via #BookTok worden gepromoot. Het gaat zelfs een stap verder

dan het solitaire zitten lezen. Je verbindt je met elkaar.

MISSIE-VISIE

Het Samen Lezen brengt mensen samen. Met een ouderwets woord kan je zelfs zeggen dat er aan volksverheffing wordt gedaan. Het is een upgrade voor je welzijn.

Je kan het zo gek niet bedenken of Het Lezerscollectief kan er werken: scholen, hospitalen, opvangcentra... Maar er is veel goodwill nodig: de directie moet mee, lokaaltje moet ingericht worden, leesbegeleiders moeten worden opgeleid worden, enzovoort.

Ik vind de nieuwigheid van Het Lezerscollectief - de organisatie bestaat nu al een aantal jaren - heel inspirerend. Ik adviseer hen bij veel ander organisaties om ernaar te kijken: wat Het Lezerscollectief doet, is relevant.

STRATEGIE

De keuze van de teksten komt van het Lezerscollectief. Zij beoordelen deze kwalitatief en houden waarschijnlijk ook rekening met moeilijkheidsgraad, leesbevordering en bijdragen aan de discussie in groep. Het zijn prozateksten waar ook steeds een toepasselijk gedicht bij gezocht wordt. Daar komen wij niet in tussen.

Wat onze rol dan wel is, is om de rechten te regelen om te teksten te mogen publiceren. Dat is niet altijd evident. Men kan in een leesgroep altijd met teksten werken, maar om ze te mogen publiceren, moeten wij ze auteursrechtelijk in orde brengen. Als we teksten niet geregeld krijgen, dan zoeken we naar alternatieven en dan komen we met voorstellen vanuit ons eigen fonds of vanuit onze eigen ervaring. Ook dan heeft Het Lezerscollectief de eindbeslissing. Dus je zou

kunnen zeggen dat zij de auteur zijn namens alle andere auteurs voor de verhalen in dit boek.

Eens het boek gepubliceerd is, doen we gezamenlijk aan verspreiding van het boek. Het Lezerscollectief koopt een gedeelte van de oplage om ze dan te verspreiden onder hun begeleiders. Dat helpt mij als uitgever om het boek te kunnen uitgeven omdat je dan een vast aantal in afname kent. Het boek wordt voorgesteld op een evenement dat door het Lezerscollectief wordt georganiseerd voor haar begeleiders. Wij zorgen voor de verspreiding in de boekhandel. Wij proberen zoveel mogelijk boekhandelaars en bibliotheken in Vlaanderen en Nederland te overtuigen om dit boek in te kopen en aan klanten aan te bieden. Het is een samenwerking die aardig lukt.

Het Lezerscollectief werkt ook samen met uitgeverij De Eenhoorn voor de verhalen voor kinderen en met Wablieft, een vereniging die voor eenvoudig taalgebruik ijvert voor mensen met leerachterstand. Er worden eenvoudige teksten geselecteerd, of verhalen in opdracht geschreven. Dan kan je geen Marieke Lucas Rijneveld aanbieden. De meer beschouwende boeken over de methode van het lezen, zitten bij Lannoo Campus.

De verhalenbundels bij ons zijn niet gefocust op een doelgroep, maar kunnen een bron van inspiratie zijn om verder op te werken. En ik denk dat Het Lezerscollectief met meer verhalen werkt dan degene die ik heb uitgegeven. Het reservoir is onuitputtelijk. Om te weten welke fragmenten zich goed lenen voor voorgelezen te worden, zijn de boeken behulpzaam.

De verhalen moeten geüpdatet blijven. Er zullen wel klassiekers overblijven, net zoals met de algemene lectuur: wie leest er nu nog Hugo Claus, een icoon van mijn tijd. Er

komen natuurlijk nieuwe Hugo Clausen in de plaats. De tijd zal de canon bepalen. Maar je moet voortdurend nieuwe verhalen kunnen aanbrenge. Dit lijkt me nu niet zo'n groot probleem omdat het reservoir zo eindeloos is. Het is een kwestie van kiezen.

OPTIMALISERING

Het risico van Het Lezerscollectief ligt er voor mij in dat ze afhankelijk zijn van sponsoring en subsidies. Dit maakt dat de organisatie afhankelijk is van externen. Hun werking wordt alleen maar groter, dus ik kan me voorstellen dat ook de nood aan middelen steeds moet toenemen.

Zoeken naar bekende ambassadeurs om je project te promoten. Ik heb een paar jaar geleden een seminarie gevolgd over diversificatie van boeken: hoe ze te verspreiden onder zoveel mogelijk mensen. De allochtone jongeren daar zeiden tegen me: 'Meneer Vanschoonbeek, u kan ons daar niet toe overtuigen, Je moet zorgen dat Vincent Kompany dat tegen ons zegt want daar kijken we naar op.'

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Het is een verhaal dat ik me herinner van toen ik les gaf. We werkten met het kortverhaal 'De Tramrace' van FB Hotz. Dit is een auteur die niet in de belangstelling wil komen, net als Catherine Ray die geen interviews wil afleggen en geen foto's wil nemen etc.

Ik heb nog altijd goede herinneringen aan hoe het in de klas is gelezen en hoe het erna tot gesprekken heeft geleid. Mobiliteit, openbaar vervoer blijft ook nu nog tot de verbeelding spreken, daar waar het verhaal al vele jaren oud is.

Dit thema kan heel veel groepen binnen Het Lezerscollectief aanspreken net omdat het een thema is waarmee je een breed publiek bereikt en dat bovendien goed geschreven is.

Ann Vandamme

Bibliothecaris Pepingen

PERSOONLIJK

De bibliotheek van Pepingen is de kleinste van Vlaams-Brabant. Dat heeft nadelen, maar ook z'n voordelen. Ik kan veel zelf doen daar waar de andere bibliothecarissen in de regio echt managers zijn. Ik heb nog contact heb met de klanten, met de boeken, met de activiteiten die georganiseerd worden. Ik doe dit vijf jaar, voorheen werkte ik voor kunstuitgeverij Ludion. Ik heb in die tijd een voordracht gehoord van Jane Davis in Antwerpen, samen met Dirk De Wachter (*Mind the Book*, 2015) en dat is me altijd bijgebleven.

Toen ik in Pepingen kwam werken in de bibliotheek, bleek deze te liggen bij een instelling voor geplaatste kinderen: orthopedagogisch centrum Huize Terloo, met leeftijd van nul tot 18 jaar, eventueel 21 jaar. Enkele van die jongeren kwam regelmatig naar de bibliotheek, hoofdzakelijk voor internet, maar ze hadden na een tijdje in de woonst zelf internet, waarna er nog een paar overbleven die kwamen voor boeken. Die jongeren hengelen naar aandacht, wat nodig is. Met bepaalde van hen had ik goed contact en ik wou daar iets voor doen vanuit de bibliotheek. Het is immers de opdracht van de bibliotheek om moeilijke doelgroepen te bereiken. Dus heb ik dan Het Lezerscollectief gecontacteerd om te vragen of ze iets kunnen doen op maat van de jongeren.

Daarnaast zit ik ook in de Regio Pajottenland-Zennevallei, een regio van dertien bibliotheken waar ik in de stuurgroep literatuur zat. We hadden een literair event gedaan rond de film *Black*, de verfilming van het boek van Dirk Bracke, waar we de jongeren van O.C. Terloo wensten bij te betrekken.

Vervolgens heb ik gebeld naar Het Lezerscollectief en dan is Eliane De Moor langsgesproken. Zij heeft het initiatief genomen om met de jongeren het boek

te lezen in de bibliotheek. We hebben gezorgd dat er voor iedereen een boek was en dat ze deze mee mochten nemen. Dat is een onderwerp dat bij sommige van de jongeren heel dicht op de huid zit. Er waren zeven kinderen aanwezig in de leesgroep, altijd in aanwezigheid van een opvoedster. Wat vooral leuk was, was dat we zorgden dat er een mix was met jongeren van buiten

O.C. Terloo, zodat er integratie was. We hadden een mooi groepje. En als beloning op het einde van het boek mochten ze op de eerste plaats gaan zitten bij de bezichtiging van de film. Na de film mochten ze mee op het podium met de schrijver, regisseur en acteurs. Dat is iets waar ze nog altijd over spreken. Maar zo is het dus begonnen.

De bibliotheek van Ternat organiseerde 'De nacht van het boek' en met de opbrengst steunden we Het Lezerscollectief. We hebben 24 uur aan een stuk verhalen voorgelezen. Ik heb dat 's nachts gedaan van 1 tot 3 en vond dat heel leuk. De opbrengst is naar Het Lezerscollectief gegaan waarop Dirk aanbood om mijn opleiding te sponsoren. Dus ik heb de opleiding gevolgd en mocht vervolgens van de gemeente één keer per maand gaan voorlezen in twee WZC. Dus ik lees twee keer per maand voor tijdens mijn uren. Er zit één iemand bij die jongementie heeft, maar de overige deelnemers zijn vitale ouderen. In het ene WZC is het meteen van een leien dakje gelopen. Bij het tweede niet. Ik spreek nogal stil en er zijn veel hardhorige onder de ouderen en er was een verschrikkelijke akoestiek. De keer erop hebben ze me een micro gegeven, maar ook dat ging niet. De derde keer heb ik een afzonderlijk zaaltje gekregen. De groep was toen al kleiner geworden, maar de groep is dan weer gegroeid: de akoestiek zat goed, de sfeer,

de koekjes. Goed om weten: als je de tekst afdrukt, moeten het grote letters zijn, als je spreekt moet het luid en verstaanbaar zijn. Het ene groepje bestaat uit twaalf deelnemers, meer mogen het er van mij ook niet zijn. De groep wordt anders te groot. Het andere groepje bestaat uit zeven deelnemers. Het voordeel is dat ik met één voorbereiding voorlees in twee WZC. Want er kruipt wel wat tijd in: teksten zoeken, hem een paar keer lezen, welke vragen ga ik stellen, etcetera.

KERNWAARDEN

Ik ben gewoon om met klassieke leesgroepen te werken. Maar dat heeft een elitair karakter: de mensen die erop afkomen zijn meestal gepensioneerd met een hogere functie. Het Lezerscollectief richt zich tot andere groepen en ik vind het mooi dat ze geloven in de kracht van literatuur voor iedereen, zelfs voor mensen die niet kunnen lezen. Het gaat om de kracht van het verhaal. Dat is me altijd bijgebleven van Jane Davis, dat ze zei: 'Shakespeare zit in het DNA van de Engelsen,' en dat gaat over liefde, ontrouw, bedrog, wraak... maar dat zijn gevoelens die iedereen kent. Ik vind het fantastisch dat Het Lezerscollectief niet begint om voor laaggeschoolde afgekookte boekjes te geven. We hebben zo'n boeken liggen in de bibliotheek voor mensen die de taal willen leren. Zo wordt Shakespeare in eenvoudige bewoording weergegeven. Maar dat trekt op niets. Het geef mensen geen zin om te lezen, in taal en literatuur. Hoe ze met literatuur mensen kunnen bereiken, vind ik schitterend. Het is een manier om gekwetsten te bereiken die een gewone leesgroep niet vinden.

Niets zo mooi als iemand te zien lezen. Ik sta daar honderd procent achter. Ik kom uit de uitgeverwereld bij Ludion en heb

daar graag gewerkt. Ik herinner me een bezoek aan Standaard Boekhandel met een eigenzinnige handelaar die me vroeg hoe het ging met mijn zoontje. Hij had de leeftijd om Jommeke te lezen. En de handelaar vroeg me welke boeken ik las met hem. Dus ik begon alle goede boeken op te sommen. De handelaar vroeg of ik Jommeke las met hem. Ik zei 'neen, dat heeft hij nog niet gelezen,' waarop de handelaar me als elitaire persoon begon af te schilderen. Hij had een Jommeke die beschadigd was en anders moest teruggestuurd worden: Kinderen baas. Ik moest hem 's avonds voorlezen voor mijn zoon en die vond het fantastisch. Toen dacht ik: 'Ja,. Mijn zoon mag alles lezen. Ik bemoei er niet mee.' Maar ik zorg dat er thuis ook betere boeken klaarlagen om te lezen en hij heeft de liefde voor het lezen toch meegenomen. Het voorval heeft me doen beseffen dat ik zelf het elitaire karakter wil weghebben van literatuur. Iemand die aan het lezen is in de bibliotheek, helemaal verzonken in zijn boek, welk boek het ook is, dat kunnen meegeven aan iedereen is wat ik wil. We hebben daarvoor een gezellig hoekje ingericht in de bibliotheek met zeteltjes, een lampje.

De leeservaring kan verhelderend werken: mensen komen lossen bij het Samen Lezen. In het begin zijn de ouderen afwachtend, aftastend. Maar na een tijdje beginnen ze elkaar te kennen en gaan ze opnieuw meer spreken. Ze worden mondiger omdat het vertrouwen groeit en je merkt dat ze onder elkaar vriendschappen sluiten.

De jongeren van O.C. Terloo, die veranderen zeker. Ik hoor dit van Eliane, maar soms ga ik zelf ook eens piepen. Er was één zware jongen die bij de film Black zit stoer te doen. En die heeft toen iets heel moois gezegd: 'Die film was zwaar, maar het boek vond ik veel harder. Want als ze het

verfilmen, weet je dat het fake is. Als je het leest, dan komt het binnen.' De manier waarop hij dat zei dacht ik: wauw! Zijn tweelingzus zat er ook tijdens een voorleesmoment heeft de broer zich geout als homo in de groep. En zelfs zijn zus wist het niet. Dat is dan op het gemak besproken in de groep.

SUCCEFACTOREN

Het Lezerscollectief is voor mij een community die mensen met voorliefde voor literatuur verbindt en de nadruk legt op de emancipatorische kracht van verhalen en poëzie.

Eens je bij Het Lezerscollectief zit, geraak je er niet meer uit. Niet dat het niet mag, maar je wil het niet lossen. Ik heb contact met andere samenlezers. Er worden regelmatig terugkomdagen gehouden waar je veel leert van elkaar. Al de mensen die erbij zijn, zijn heel verschillend, maar hebben iets gemeen: ze houden van literatuur en zijn sociaal geëngageerd. Dirk werkt daarin heel verbindend en begeesterend. Je hebt het gevoel dat je engagement ertoe doet.

Eliane leest voor in de bibliotheek omdat zij meer ervaring heeft met jongeren en koppelt dat aan de kinder- en jeugdjury. Ik doe de twee WZC. Dat geeft heel leuke resultaten.

De bibliotheek heeft voor volwassenen de klassieke leesgroepen, maar dat is helemaal anders dan het samenleesproject. We lezen daar al meer dan dertig jaar op de klassieke manier: 'neem een boek, lees het thuis en we bespreken het achteraf in de bibliotheek.' Deze leesprojecten zijn nooit schools geweest en ik meng er ondertussen veel elementen in van wat ik geleerd heb bij het Samen Lezen. Ik zal altijd zorgen dat er fragmenten voorgelezen worden uit de tekst, waarrond we in gesprek gaan. Maar het blijven gewone

leesgroepen.

Ook Eliane past in de bibliotheek het klassieke voorlezen aan naar de techniek van het Samen Lezen, met opdrachtjes erbij. Er zitten 'gewone' kinderen van Pepingen in de groep samen met de kinderen van O.C Terloo. Bij de Kinderen Jeugdjury waren ze jaloers omdat we een mooie gemixte groep hadden van vijf kinderen van Terloo, vijf kinderen van niet-Terloo, vijf jongens, vijf meisjes met vier verschillende nationaliteiten. Bij de Kinderen Jeugdjury zijn ze het gewoon om blanke middenklassemeisjes te hebben in hun groepjes, die al goed zijn in lezen. Ze waren dus jaloers op onze mooie groep.

Er zijn twee spreuken die ik zelf vaak zeg:

- *Alleen in boeken kan ik gedachten lezen.*

In boeken ben je niet alleen. Daar leer je de gedachten van andere mensen te kennen. Je kan op café gaan en goed luisteren, maar het verwoorden van gevoelens en hoe anderen denken, is enkel via boeken dat je dat kan leren. Dat is interessant om te weten, hoe andere mensen denken. Dat schept een openheid naar andere mensen toe.

- *Alleen in boeken kom ik buiten.*

Dat was eentje die ik vaak gebruikte in de lockdowns.

MISSIE-VISIE

Niet iedereen kent het initiatief. Eens het in de schijnwerpers zou komen...

Maar ik vind het goed zoals het is, met de nieuwsbrieven en de terugkomdagen. Ik verwacht in de lente wel een terugkomdag. Ik verwacht dat er meer leesgroepen komen en meer uitgaven. Ik vind ze schitterend, de uitgaven van de verhalenbundels.

STRATEGIE

Wanneer ik voorlees voor de senioren, heb

ik heel veel hulp van de leeslijst die opgesteld is door het Lezerscollectief en krijg ik veel verhalen van Eliane die toepasselijk zijn voor senioren. Daarnaast heb je de website van Het Lezerscollectief waar ik ideeën uithaal. Zelf lees ik heel veel, maar ik merk dat het moeilijk is om verhalen te vinden die toepasselijk zijn: zowel naar inhoud van de tekst, maar zeker ook naar de lengte, want veel verhalen zijn al direct 10 of 20 bladzijden lang en dat is te lang. Ook het onderwerp: in het begin dacht ik dat je geen verhalen over de dood kon voorlezen aan oudere mensen in een WZC, maar ze zijn met die thema's bezig en dat gaat goed. De ene leest graag over de oorlog, de andere gruwelt van de oorlog. Maar ze lezen graag verhalen die hen doet terugdenken aan hun jonge tijd. Ikzelf zou voorstander zijn dat er nog meer bibliotheken zijn die werken met de aanpak van Het Lezerscollectief. Bibliothecarissen zijn een moeilijke doelgroep. Ze hebben veel aan hun hoofd. Ik heb geprobeerd om bij zoveel mogelijk bibliotheken reclame te maken voor Het Lezerscollectief. Het zou wel tof zijn om eens met de bibliothecarissen die al betrokken zijn iets op zetten om de anderen warm te maken.

OPTIMALISERING

Ik vind het duur. Als de gemeente je opleiding betaalt, kan je het nog verantwoord. Maar als je het zelf moet betalen is het duur. Ik heb een vriendin in Dilbeek die heel graag de opleiding wil volgen en de basis is dat het werkt op vrijwilligers, maar het is duur. We zijn via de Orde van den Prince in Ronse aan het zoeken naar vrijwilligers. Daar is het dan weer moeilijk om vrijwilligers te vinden. Het is bizar.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Ik heb heel veel aan de boeken van Joke Hermsen.

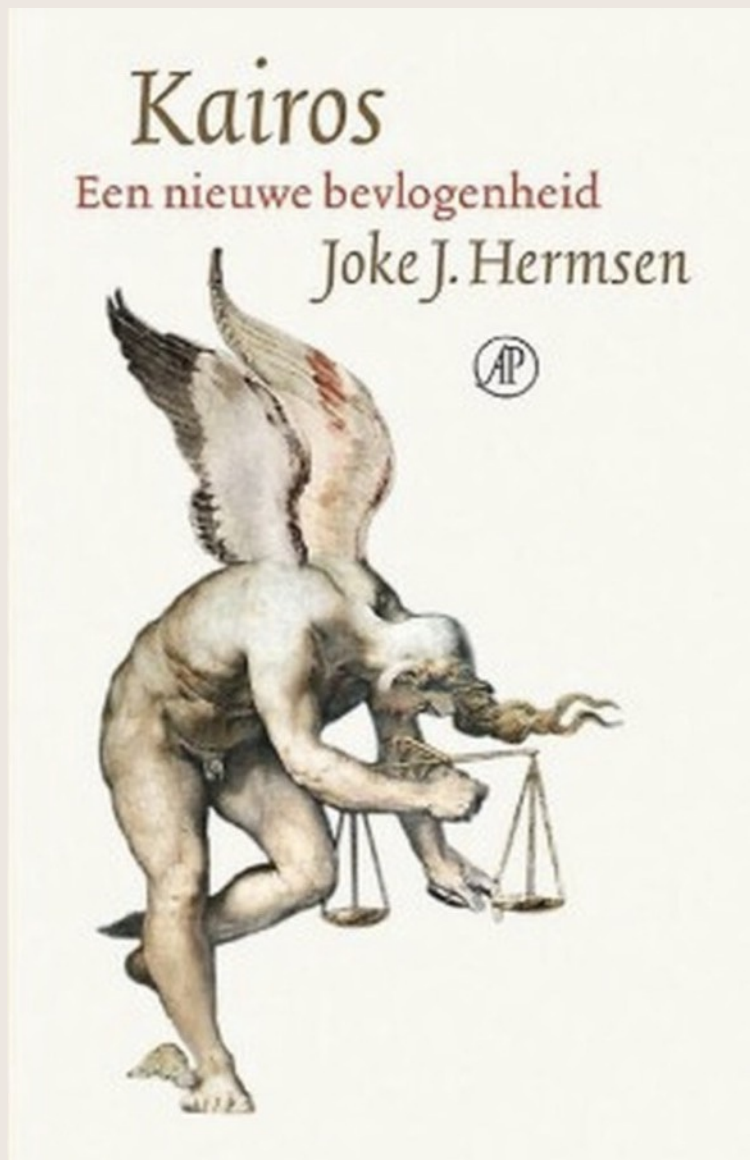
Mocht zij eens kunnen komen spreken...

Ze heeft het veel over de waarde van het lezen voor de democratie.

Ze is een Nederlandse filosofe, zeer toegankelijk geschreven. Als er een nieuw boek van haar uitkomt, komt dat in Nederland in de top 10.

Kairos gaat over kunst en boeken.

Je hebt twee soorten tijd: deze die lineair is en deze waarin je kan verdwalen. Dat is dan de tijd die je hebt als je in een kunstwerk of boek bent verzonken. En hoe je die tijd opnieuw kan ervaren. Daarin spreekt ze over het belang van lezen.

Luc Keppens

CEO Fintro, sponsor van Het Lezerscollectief sinds 2017

PERSOONLIJK

Ik ben bankier, maar van opleiding Germaanse filoloog en dus boekenlezer.

Bij Fintro sponsoren wij sinds 2017 de boeken die worden uitgegeven bij Uitgeverij Vrijdag. Onze slogan van Fintro is: ga ver en blijf dichtbij.

We zijn 100% dochter van BNP. Ons aanbod is hetzelfde als de BNP-kantoren, maar wij zorgen voor de nodige verbinding en contact. Het woord verbinding staat bij onze bank centraal en aangezien we niet over de grote budgetten beschikken als BNP, kiezen wij voor de kleine niches en één van die niches is kunst en literatuur. Zo hebben we de Fintro-Prijs. Dit is een prijs die we geven aan jonge kunstenaars tot 30 jaar. Ook Boek.be en de boekenbeurs hebben we twintig jaar lang gesteund. Toen Dirk Terryn in 2016 bij ons kwam aankloppen was de link met onze missie heel snel gevonden.

KERNWAARDEN

Het Lezerscollectief draagt dezelfde waarden uit als Fintro: persoonlijk contact, vertrouwen, verbondenheid en het creëren van lokale gemeenschappen.

Heel typisch voor Fintro: wij hebben heel klein marketingbudget, dus je gaat ons niet met heel grote marketing zien, maar wij hebben in de markt van de banken de hoogste NPS: Net Promotor Score. Dat is de bereidheid van onze klanten om vrienden, klanten en kennissen aan te bevelen om naar een Fintro-kantoor te komen. 80% van onze nieuwe klanten krijgen wij door mond- aan-mondreclame.

Dat vertrouwen ontstaat ook bij een samenleesgroep. Het zijn mensen die anders elkaar nooit zouden kruisen of van gedachten wisselen, maar door de bijeenkomsten rond sterke teksten is er een band ontstaan.

Wat me boeit aan het Samen Lezen is de traagheid in een wereld waar alles snel moet gaan. In de samenleesgroep heb je tijd om bij iets stil te staan. Het luisteren: mensen zijn echt geïnteresseerd. Sommige zijn onzeker en willen horen wat anderen over iets vertellen. In een maatschappij waar iedereen om ter hardst schreeuwt en opinies vormt, of je er nu iets van afweet of niet, leer je terug luisteren.

In een tijd waar de grote oppervlakkigheid van de ratio snel wint, is het belangrijk om niet altijd alles te willen begrijpen, maar ook opnieuw leren invoelen. Empathisch invoelen. Want als je heden ten dage dingen niet begrijpt, word je al snel uitgesloten waardoor je kwetsbare mensen krijgt. Het Lezerscollectief zet net deze mensen rond de tafel. Dan is het verrassend te merken hoe sterke verhalen, sterke mensen kunnen maken. Je ziet ook dat mensen die weinig zeggen, ervan genieten.

Wat ik sympathiek vind, is dat het een coöperatieve is en dat je grote betrokkenheid voelt. Na één minuut met Dirk gesproken te hebben, weet je dat hij het niet doet voor het geld of omdat het zijn job is maar puur uit passie.

SUCCEFACTOREN

Mensen worden verbonden met elkaar zoals mensen op het openbaar vervoer. Mensen die mobiel zijn in hun eigen auto zijn eenzaten. Het gaat hier om de mobilititeit van de geest: deelnemers nemen de bus

van Het Lezerscollectief en gaan samen op pad. Het is de mobilititeit die hen verbindt omdat ze weten dat ze samen een reis gaan maken. Geen gevaarlijke reis, maar wel een gezamenlijke reis. Collectief transport en geen auto. Ik ben daar jaloers op. Want ik lees veel, maar veel alleen.

Ik heb al meer dan 20 jaar een leesclub en dat is veel leuker dan alleen te lezen. Want je maakt wel een gezamenlijke reis en toch lijkt die van jou een heel andere reis te worden. Ons clubje is ontstaan uit de Jong Economische Kamer en we zijn er de filosofische toer mee op gegaan. De uitdaging was dat we elk jaar een primair boek lezen. Dus geen boek over Kant, maar Kant zelf. Elk jaar kiezen we zo'n boek en alle mensen zitten in dezelfde business. Dat is enorm verrijkend. Je denkt nooit door de eerste pagina van de Ethica van Spinoza te geraken, maar doordat je het in clubverband leest, geraak je erdoor. Net door de interactie en elkaar te stimuleren. Je merkt dat iedereen last heeft met bepaalde passages. Zaken die voor jou vanzelfsprekend zijn, bevatten vaak elementen die je over het hoofd hebt gezien. Dat heb je als je alleen leest.

Dit moeten mensen ook voelen bij het Samen Lezen. Als de groep goed aan elkaar hangt, kan het zijn dat je niet veel hebt aan de tekst, maar door de verhalen van de andere mensen kan het zijn dat je er terug zin in krijgt.

Het inclusieve van de samenleesgroepjes is heel fascinerend. De kunst van de conversatie vind ik heel belangrijk. Op televisie krijg je niet anders dan geschreeuw en om ter luidst roepen en niet luisteren. Bij het Samen Lezen gaat het om de kunst van de conversatie. Mensen die echt iets proberen te zeggen en naar de juiste woorden zoeken. Andere mensen die respectvol luisteren naar wat de andere probeert te zeggen. Dit maakt het niet betuttelend, maar laat mensen net groeien. Zo bouw je vertrouwen en bouw je community. Gemeenschappen ontstaan niet door het bouwen van culturele centra of de trottoirs te vegen, maar door mensen met elkaar te laten converseren op een constructieve manier. En dit rond de goedkoopste schatten die er bestaan:

boeken.

Vertellers hebben in alle culturen, in alle tijden bestaan. Het Lezerscollectief brengt deze nu opnieuw, maar op een nieuwe wijze: bottom-up met kwaliteitsvolle teksten. De tekst is maar een preektekst om het gesprek rond de tafel op gang te brengen.

De vertrouwensband die ontstaat door samen teksten te lezen kan je niet opbouwen door elke week te gaan petanquen. Je moeten open staan voor opinies van goede vrienden waarvan je helemaal niet houdt. Je probeert te begrijpen waarom hij dan zo denkt en wat de ervaringen zijn die hem daartoe gebracht hebben. Maar daar leer je enorm veel uit en leer je elkaar goed kennen.

MISSIE-VISIE

Het Lezerscollectief probeert een lees-revolutie van literatuur naar de mensen te brengen, maar voor mij gaat het verder dan dat. Het gaat ook om verbondenheid creëren, uitwisseling van waarden rond verhalen, mensen en lokale gemeenschappen versterken. Dit zowel voor de jongere generatie, alsook voor mijn generatie: de grootste moeilijkheid is concentratie en aandacht. Ik kan nog steeds een boek lezen, maar dan leg ik mijn GSM een kilometer verder zodat ik er niet naar kan kijken, maar ik voel dat het moeilijk is. Lezen is op die manier een vorm van mediteren geworden. Mensen zijn zoveel met die telefoon bezig waardoor ze zich nog moeilijk op lange teksten kunnen concentreren. Veel van mijn vrienden, die hoogopgeleid zijn, zeggen dat ze geen boek meer kunnen lezen. Korte fragmenten lezen lukt nog, van artikels tot studies, maar een boek lukt niet meer.

Wat een *joy* ontstaat er als je je kan onderdompelen in een boek.

De methode achter het Samen Lezen maakt het zo sterk. Het is niet zomaar voorlezen, er zijn regeltjes: een bepaald aantal mensen, een bepaalde manier van lezen, een bepaalde frequentie van samenkomsten. Het wordt opnieuw een ritueel. Het is niet eenmalig een opinie schreeuwen en erna weggaan. Het is een engagement.

STRATEGIE

Groeien is een vervelend woord. De Chinese filosofie gaat uit van elke situatie op zichzelf te bekijken en geen visie in Silicon Valley bedenken die dan voor de hele wereld moet werken. Elke club is zo anders omdat gekeken wordt naar wie er rond de tafel zit. Maar dat gezegd zijnde moet je de clubs wel kunnen blijven animeren en ze laten groeien want dat maakt het duurzaam. Ze zouden moeten kunnen werken op de NPS, de aanbeveling van anderen. Je moet altijd nieuwe clubs blijven stichten om zo je missie waar te maken. Klein is fijn, maar het Samen Lezen is veel te weinig bekend. Maar ga je daar grote middelen voor krijgen? Daar vrees ik voor. Maar er is wel grote vraag en tegelijk argwaan naar. Het is natuurlijk iets anders dan een gewone leesclub. Dit is echt professioneel. De duurzaamheid moet komen van nog meer verspreiding.

Er zijn veel babyboomers die nu op het punt staan om op pensioen te gaan. Vroeger hadden ze veel om handen, maar dat is nu veel minder. Ze zoeken naar zinvolle dagbesteding. Het Samen Lezen zou heel veel van die mensen kunnen inspireren. Want als het alleen maar gaat om golven of op de kleinkinderen passen, verveelt het ook snel. Axel Ronse heeft @Sixie opgericht. Dat is voor mensen die met pensioen gaan en nog veel kennis en energie hebben. Ik

denk dat Het Lezerscollectief met hen contact moet opnemen. Ze zoeken echt naar dingen om zich als vrijwilliger voor in te zetten. Ik weet dat er in geen tijd meer dan duizend mensen op de lijst staan bij hen. Het is een enorm succes omdat deze leeftijdsgroep iets wil doen dat zin heeft voor de maatschappij.

OPTIMALISERING

Mensen zoeken *food for thought*. Een gesprek dat er toe doet en gaat over essentiële dingen. Ik denk dat Het Lezerscollectief hier meer op kan inspelen: echt lokale gemeenschappen opbouwen. De demografie brengt hierin een opportuniteit.

Door de digitalisering verschaalt de menselijke contacten en het Samen Lezen kan opnieuw rijkdom brengen. Ik weet alleen niet hoe je dat kan doen.

De doelgroep is voor mij iedereen. Hoewel de basis van Jane is om mensen uit bepaalde milieus opnieuw stem te geven, te betrekken en hun potentieel te laten ontwikkelen. Maar het mag niet enkel om zwakke mensen gaan. Iedereen is zwak op zijn manier als je je confronteert met wereldliteratuur. Of je nu vijf diploma's hebt of aan de dokken van Antwerpen werkt, dat doet er niet toe. Kampen en identiteiten worden bij het Samen Lezen doorbroken. Er zijn veel mensen die hiernaar snakken en het Samen Lezen is hiervoor een goede methode.

Het zou fijn zijn mocht er over de generaties heen dezelfde teksten gelezen worden.

Het zou een grote waarde zijn om de kwaliteiten van Het Lezerscollectief hoger op aan te kaarten. Het is niet alleen inclusie voor eenzame, maar ook de generatiekloof en kloof tussen culturen. Er zit veel potentieel in om communicatie op alle niveaus op gang te brengen. Het zijn kleine groepjes die bottom-up moeten werken.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Mijn favoriet is Wislawa Szymborska: Poolse literatuur Nobelprijs winnares uit jaren 1996. Een eenvoudige tekst, maar je bent er een paar uur zoet mee

*Ik ben wie ik ben.
En toeval onbevattelijk
als elk toeval.
Ik had toch andere voorouders
kunnen hebben,
en van een heel ander nest was ik dan
uitgevlogen,
of uit een andere wortel
in een schil te voorschijn gekropen.*

*De kleedkamer van de natuur
herbergt kostuums te over.
Dat van de spin, de meeuw, de veldmuis.
Elk kostuum zit meteen als gegoten
en wordt gehoorzaam gedragen
tot het is versleten.*

*Ik heb ook niet zelf gekozen,
maar ik klaag niet.
Ik had iemand kunnen zijn
die lang niet zo afzonderlijk was.
Een van een school, mierenhoop of zoemende zwerm,
een door wind geteisterd landschapsfragment.*

*Een lang niet zo gelukkig iemand,
gefokt voor zijn bont,
voor een feestmaal,
iets dat onder een vergrootglas rondzwermt.*

Een in de grond gevangen boom waar het vuur steeds dichterbij komt.

*Een grasspriet vertrapt
door de loop van onbevattelijke gebeurtenissen.*

*Een hoogst obscuur persoon,
die voor anderen het licht is.*

*Of stel dat ik angst wekte in mensen,
of alleen afkeer,
alleen medelijden?*

*Dat ik was geboren
in de verkeerde stam en
dat alle wegen zich voor mij sloten?*

*Tegenover mij heeft het lot
zich tot dusver genadig betoond.*

*De herinnering aan goede ogenblikken
had me niet gegeven kunnen zijn.*

*Mijn geneigdheid tot vergelijken
had me afgenomen kunnen worden.*

*Ik had mij kunnen zijn- maar zonder verbazing,
en dat had betekend
heel iemand anders.*

*Wisława Szymborska
Einde en begin. Gedichten 1957-1997. Meulenhoff, 1998
Vertaling Gerard Rasch.*

An Van Ertvelde

Partnership LIGO, Lesgever basiseducatie,
Redacteur Grenzeloos

PERSOONLIJK

Bij de allereerste workshops in Vlaanderen die georganiseerd werden door de *Reader Organisation*, was ik aanwezig. Zij waren toen van Liverpool naar Antwerpen gekomen om hun aanpak en werking uit te leggen waarop Dirk en een paar mensen besloten hebben om dat toe te passen in Vlaanderen.

Op een van de eerste netwerkdagen vertelde mede-oprichter Jan Raes wat het neurologisch kan betekenen om Samen te Lezen. Jan Lauwereyns is daar in een keynote nog verder op doorgegaan. Dat vond ikzelf héél interessant en het was heel belangrijk om indertijd aan onze directeur verkocht te krijgen dat Samen Lezen heel zinvol is. Samen gedichtjes lezen komt anders wat wollig over.

Mijn opleiding is grafisch vormgever. Als vormgever ben ik beginnen werken voor basiseducatie, nu LIGO, en ik vond dat zo'n leuke manier van werken dat ik ondertussen ben gestart met een opleiding tot gezinswetenschappen. Daarna ben ik beginnen lesgeven voor basiseducatie. Ik maakte hun lesmateriaal en gaf tegelijk ook les, eerst aan anders-taligen maar daarna ook aan Belgische mensen die problemen hadden met lezen en schrijven. Dat zijn mensen die wegens allerlei omstandigheden niet lang naar school zijn kunnen gaan. Zelf heb ik altijd veel gehouden van literatuur en poëzie, dus van in het begin las ik poëzie voor in mijn lessen, maar op de ouderwetse manier: 'wat denk je dat hierin staat?' Tot een van mijn stafmedewerkers me vertelde over The Reader Organisation en de workshops die in Antwerpen zouden doorgaan. Samen met een collega heb ik de drie dagen workshop mogen volgen, waarna we helemaal overtuigd waren van de methodiek.

We hebben de dag erna onze collega's van de Open School (LIGO) in een kring gezet en zijn beginnen voorlezen. Je kan het niet

uitleggen, je moet het voelen. Er waren een paar medewerkers waar het niets voor was maar dan ook een paar, waaronder onze directeur, die overtuigd waren dat dit kon werken.

Na een maand mochten we onze leesgroep oprichten, in de sociale woonblokken in Willebroek, in een klein cafetariaatje. De mensen die kwamen die bleven komen, er kwamen steeds nieuwe mensen bij waarop we al snel de groep moesten ontdubbelen. Dat is doorheen de jaren blijven groeien en ondertussen zijn we in ons centrum met zes leesbegeleiders. Er is heel veel enthousiasme voor de Vertelsalons – zo heet het Samen Lezen bij ons – het draait goed.

KERNWAARDEN

Het is een organisatie die ingaat tegen de vluchtigheid van de maatschappij waar veel mensen niet meekunnen omdat het te snel gaat. Er is veel druk, veel stress. Bij het Samen Lezen zie je de mensen echt ontspannen en kalmeren. De Vertelsalons vormen een soort vangnet hierin. Het Samen Lezen creëert veiligheid. Wanneer de groep samenkomt, is er tijd, is er ruimte, er is er rust en die drie dingen vind ik echt iets uniek.

Het Lezerscollectief werkt verbindend en emancipatorisch. Ze nemen mensen au sérieux, het is nooit betuttelend. Mensen die deelnemen aan het Samen Lezen zijn gevoelig, ze hebben een bepaalde kwetsbaarheid. Iedereen heeft een deuk en een bluts en is op zoek naar iets. Dat verbindt de groep.

Ik heb al Vertelsalons gegeven aan hoogopgeleide mensen. Maar het is veel moeilijker om bij hen aan die kwetsbaarheid te geraken. Iedereen zit daar in zijn element waardoor het lang duurt om tot de binnenkant te komen. Ze moeten dan tonen dat ze de schrijver kennen, dat ze weten wat de schrijver bedoelt met de tekst. Je moet blijven aandringen: 'Dat is waar, maar

wat vind je nu zelf van de tekst, wat voel je daarbij?' Het duurt even voor ze daar door geraken. Dat is het fantastische aan mensen die lager geschoold zijn: het komt er gewoon allemaal uit, die zijn veel emotioneler en veel minder strategisch. Ik betrap mezelf dat ik ook veel meer in mijn verstand zit dan dat ik zou willen.

SUCCEFACTOREN

Je moet de kans krijgen om Vertelsalons te organiseren binnen je organisatie. Er is immers een grote druk van de overheid om leerplannen te volgen en doelen te behalen. Zo is er vorig jaar het impactenbeleid geschreven door de sector en de overheid samen. Alles wat wij organiseren moeten voldoen aan die impacten. We moeten kunnen bewijzen dat we een cursus geven die impact heeft op gebied van werk, wat impact nummer één is. Wat we geven van les moet invloed hebben op meer kansen in de arbeidsmarkt.

We hebben in onze visietekst beargumenteerd en bewezen wat de impact is van Samen Lezen. Deze tekst hebben we tot een goed resultaat gekregen tot grote verwondering van onze directeur. Ervoor was hij van mening: 'An, het is toch niet omdat iemand deelneemt aan een Vertelsalon, dat die man morgen werk heeft.' We hebben dan kunnen aantonen dat Samen Lezen niet direct tot werk leidt, maar wel impact heeft op zelfzekerheid, dat deelnemers beter leren communiceren, ideeën leren verwoorden, op hun gemak zijn tussen andere en vreemde mensen... Deze kwaliteiten hebben we de onderstroom genoemd en staat in tegenstelling tot het snelle, kortetermijneffect van direct werk. Via de onderstroom werken we aan mensen hun persoonlijkheid waardoor die man een job kan vinden die beter bij hem past, hij beter met collega's kan omgaan, etcetera. We hebben er veel voorbeelden kunnen insteken om uit te leggen hoe het Samen Lezen hierop invloed heeft.

Door onze gefundeerde visietekst, zitten de Vertelsalons in de vaste programmatie van de LIGO. We weten dat er elk werkjaar standaard vijf vertelsalons worden georganiseerd. Is er geld over, dan worden er extra sessies georganiseerd maar die vijf zijn er en zitten ook vol. Mijn collega heeft voorbeeld twee leesgroepen die elk een keer per week lezen en dat loopt een heel schooljaar. Dit zit opgedeeld in modules van 20u: tien samenkomsten van telkens twee uur. De volgende module is gewoon een verderzetting van de eerdere.

We merken dat mensen veranderen door naar de Vertelsalons te komen. Ze kunnen beter met hun kinderen om, ze functioneren op hun werk beter, hebben minder stress, geraken uit hun burn-out en wat we vooral zien is een daling van racisme. De mensen die bij ons komen zijn vooral laaggeschoold en hebben een ruwe bolster, daar komt wel wat praat uit. Als je dan een tekst meebrengt met een Arabische naam in, dan botst het wel eens. Maar je merkt bij de mensen die langere tijd komen, dat het verandert.

Mensen ondergaan een evolutie in hun taalvaardigheid. Niet zozeer in de toename van het aantal woorden, maar in het uiten van gevoelens en gedachten.

Onze oudste leesgroep bestaat acht jaar en daar zitten nog mensen bij van in het begin. Het is indrukwekkend hoe de mensen geëvolueerd zijn sinds het begin. Laaggeschoolde mensen zijn heel anekdotisch. Je moet je best doen om voorbij het verhaal naar het gevoel te gaan. Het is op dit punt dat er verandering ontstaat. Ze kunnen beter en beter naar de kern, naar het gevoel. Ze hebben die anekdotes niet meer nodig om te zeggen wat ze willen en komen makkelijk bij emoties op individueel niveau. Vaak geraken ze zelfs nog een niveau dieper, dan

komen we op het domein van de universele waarden en normen. Het gaat over grotere thema's en men komt ze los van de individuele emoties. Veel mensen vinden elkaar daar. Dat zijn de magische momenten. Je voelt de energie veranderen als zo'n 'filosofie-moment' eraan komt. De hele groep zit daar op hetzelfde moment in. Dat is echt geweldig. In de verbondenheid komen mensen tot zichzelf. Dat vraagt tijd. Daarom dat wij geen leessessies geven van bijvoorbeeld twee keer en we onze eis gesteld hebben naar de LIGO om minimum tien keer na elkaar Samen te Lezen.

Binnen de LIGO doen we dit professioneel. In de vakantie zijn er geen Vertelsalons en toch zijn ik en mijn collega in de vakantie vrijwillig gaan lezen omdat de mensen het zo hard misten als het niet doorging. Covid vormde voor onze deelnemers een groot probleem. Men vond het verschrikkelijk dat de Vertelsalons niet konden plaatsvinden. We hebben de lessen niet online laten doorgaan. Onze deelnemers hebben vaak geen wifi; ze zijn niet mee met al de technologie. Op een gegeven moment ben ik gaan verhalen inlezen om ze op onze website te zetten, maar ook dan konden we de mensen niet bereiken met de verhalen: 4 à 5 mensen van de dertig. Van zodra het buiten kon, hebben we drie sessies buiten laten doorgaan, maar dat was moeilijker. Ik weet nu niet of dat te maken had met dat het buiten was, dan wel of het ergens anders was. Mensen zijn nogal gesteld op hun gewoonte.

Voorgelezen worden is heerlijk. Meer dan een derde van onze groep kan het niet door dyslexie of omdat ze niet snel genoeg zijn met de taal, maar als je voorleest en ik kan

meelezen, dan lukt het wel. Ik heb nog niemand geweten die het niet leuk vindt om voorgelezen te worden. Als kind vind je dat ook geweldig als er voor je voorgelezen wordt. Dat verdwijnt dan omdat je volwassen wordt, maar eigenlijk blijft iedereen het leuk vinden.

MISSIE-VISIE

De druk is enorm groot. Je moet telkens opnieuw uitleggen waarom het goed is. Maar het gaat erom dat mensen terug hun mens-zijn kunnen ontdekken. Waar gaat het over in het bestaan? Mensen die verloren gelopen zijn in hun leven door allerlei omstandigheden, deze mensen terug bij zich brengen: wie ben ik, wat zijn mijn talenten, ik ben iemand. Ik heb een gevoel, ik heb een idee en ik mag er over nadenken en babbelen. Het zet mensen terug in hun waarde.

Ik zou graag Vertelsalons in de basis-programmatie van alle LIGO's hebben. Ik denk dat in elke organisatie die bezig is met kwetsbare mensen, het gekend zou moeten zijn als een piste of als plek waar je mensen naartoe kan sturen. Want het is nog steeds niet goed gekend.

De vertelsalons worden niet gegeven aan anderstaligen. Er kunnen mensen tussen zitten die van origine anderstalig zijn, maar ze spreken perfect Nederlands. De vertelsalons zijn voor 'moedertaalsprekers'. We hebben het geprobeerd om het te brengen voor anderstaligen, maar we geraken niet diep genoeg: we blijven te veel aan het verhaal met uitleg over woordenschat. We hebben besloten dat we met anderstaligen kunnen werken aan leesplezier, maar het filosofische, emotionele, daar geraak je niet als je niet genoeg taal hebt.

STRATEGIE

Vorig jaar zag je alle middelen van de werking van de LIGO verschuiven naar cursussen ICT, leren solliciteren en dat soort van superfunctionele cursussen, en we dachten al: we gaan hier eindigen met niets van budget. Dan hebben we met vier leesbegeleiders samengezeten om een werkgroep te maken om de visietekst te schrijven met het impactenbeleid ernaast. Doordat de vertelsalons nu in de vaste programmatie zitten bij de LIGO, wilt dat zeggen dat er niet over gediscussieerd moet worden en dat er sowieso geld is om deze te organiseren.

Voor de opmaak van de visietekst hadden we nu niet letterlijk hulp van Het Lezerscollectief, maar onder andere via de netwerkdagen en de terugkomdagen bouw je ook argumentatie op. Je hebt telkens weer frisse nieuwe energie door met andere mensen te praten. Het Lezerscollectief had ons hier niet bij kunnen helpen omdat ze het impactenbeleid van LIGO niet kennen, dat is specifiek voor onze sector.

Wat niet evident is, is hoe je je als leesbegeleider opstelt. Je moet je langs de ene kant kwetsbaar opstellen, anders kan je niet meegaan met de verhalen, maar tegelijk moet je wel voldoende afstand kunnen houden om het te kunnen blijven managen, want het is geen therapie en het is geen praatgroep. Dat hebben we goed kunnen oefenen op de bijeenkomsten van Het Lezerscollectief.

OPTIMALISERING

Je moet voldoende opgeleide leesbegeleiders blijven hebben en daar ook goed op waken. Het is cruciaal dat niet zomaar mensen zonder opleiding de methodiek kunnen toepassen. Er heeft

ooit eens iemand een sessie gevolgd bij mij die daarna op zichzelf begonnen is en ik vind dat gevaarlijk. Ik ben op mijn beurt bij hen eens gaan kijken. Ze doen dat met de beste bedoeling, maar dat is niet wat het hoort te zijn. Die groep heeft een kort bestaan want haken mensen af. Er is dan verwondering dat er bij ons mensen bijkomen in plaats van afhaken. Het grootste probleem is dat er niet in slagen om de veiligheid te creëren.

Er is al veel onderzoek, maar nog meer om te kunnen bewijzen: het werkt écht, het heeft echt effecten. Dat is er nu nog niet genoeg. Dat is wel cruciaal om te blijven bestaan, of om au sérieux genomen te worden. Dat je niet in het straatje sukkelt van mindfulness of een spirituele praatgroep.

Ik denk dat de vraag ook aan leesbegeleiders mag gesteld worden van wie er zich wil engageren om het Samen Lezen verder te promoten in bepaalde organisaties door eens een workshop te organiseren.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Karl Ove Knausgård heeft een trilogie over de Liefde. Hij had zijn vriendin verlaten en vertrekt alleen naar Stockholm, waar hij in een mum van tijd een nieuwe liefde heeft en rondwandelt met de kinderwagen die hem belemmert in zijn schrijven. Heel veel emoties komen naar boven in het boek. Heel herkenbaar, heel knap geschreven.

Jane Davis zei ooit:
'It's not about the reading, it is all about the cake.'
De gezelligheid hoort erbij.

Katrien Genbrugge

Sponsor Orde van den Prince,
Gepensioneerd schoolarts Geraardsbergen

PERSOONLIJK

Ik ben arts van opleiding en professioneel ben ik schoolarts: CLB-arts. Vandaar heb ik affiniteit met mensen in armoede, mensen in moeilijke situaties en ben ik vertrouwd met de problematiek om mensen een kans te geven.

Verder ben ik lid van de Orde van den Prince en de link met Het Lezerscollectief is via de OvdP. Dat is een vennootschap die mensen samenbrengt met liefde voor de Nederlandse taal en cultuur. Ze willen het Nederlandse taalkundige erfgoed van Nederland en Vlaanderen in stand houden en naar elkaar toe brengen. De organisatie is in de jaren '50 gestart toen Vlaanderen niet zo cultureel was en zich afzette tegen de Francofonie. Ondertussen is dat geëvolueerd en zoeken we projecten die maatschappelijk relevant zijn met als basis de Nederlandse taal.

Iemand van mijn afdeling bij de OvdP is leesbegeleider en had een voordracht gegeven over Het Lezerscollectief. Direct was ik heel enthousiast en geboeid.

Ik heb de opleiding gevolgd, maar heb als ambassadeur een uitzonderingsstatuut gekregen, omdat ik probeer om Het Lezerscollectief te promoten binnen de OvdP.

KERNWAARDEN

We vinden dat de doelstellingen van de OvdP nogal gelijklopend zijn met deze van het Lezerscollectief. De kern is om via taal mensen bij elkaar te brengen. Via het verhaal raak je diepere lagen en dat verbindt mensen, los van maatschappelijke trap. Ik heb eens een sessie gevolgd van Samen Lezen in een WZC waar een man zat die zijn bewegingen niet goed onder controle had en die niets meer zei. Maar ik was gepakt hoe die man reageerde op de tekst. Bij sommige fragmenten werd hij heel uitbundig, dan terug ingetogen, zelfs

tot wenen toe. Dan merk je hoe het Samen Lezen mensen opnieuw verbindt. Wat er gebeurt tijdens het Samen Lezen is soms magie.

De gelijkwaardigheid van het Samen Lezen vind ik mooi. Vanuit mijn ervaring als CLB-arts is dit iets unieks. Er zijn een aantal groepen in de maatschappij die minder aandacht krijgen maar heel vatbaar zijn om hun levenskwaliteit te verbeteren, denk bijvoorbeeld aan ouderen. Mensen in een WZC plaatsen is niet bevorderlijk voor het mentale welzijn. Het Samen Lezen kan daarin dan wat tegengif geven. Gelijkwaardigheid en respect voor alle deelnemers is wat het speciaal maakt. Ik denk dat veel goedbedoelde organisaties van minder gelijkwaardigheid vertrekken.

SUCCESSFACTOREN

De kruising tussen literatuur, wetenschap en geneeskunde is een facet dat me mateloos fascineert. Wat er neurologisch gebeurt is heel bijzonder. In Nederland is er een neuropsychiater mee bezig om dit verder te onderzoeken. De wetenschap heeft er enorme interesse naar.

Ik vind het project revolutionair in haar eenvoud: mensen met woorden en verhalen 'healen' en mentaal beter maken. Via taal mensen in hun hart raken en dit bij alle lagen van de bevolking. Iedereen heeft nood aan verbinding om kwaliteit in zijn leven te hebben.

Als je naar de maatschappij kijkt, zijn onze problemen vereenzaming en polarisatie. Ik heb het gevoel dat het Samen Lezen hiervoor heel belangrijk is. Een andere organisatie die wij hierin steunen is OKAN: OnthaalKlassen voor Anderstalige Nieuwkomers. Dit is vanuit de OvdP hard

gesteund voor ze subsidies kregen van de overheid. Dat is iets gelijklopend.

An De Moor heeft samen met de OvdP een boek geschreven voor anderstalige nieuwkomers, een handboek voor scholen hoe ze hiermee om kunnen gaan: *Overhaald. Gedichten en verhalen in klare taal*. An zet zich samen met mij in om het Lezen in de OvdP te krijgen. Het Samen Lezen verbindt mensen en taal wordt gebruikt als katalysator.

We zitten bij de OvdP in dit elan van taal als bindmiddel. Dit is vrij recent, deze ontwikkeling, maar dit is wel de richting waar de Orde naartoe gaat. Het gaat niet om gelijk te hebben, het gaat niet om polariseren, maar om verbinden. Bij de opleiding hadden we op een bepaald moment iemand die een andere mening had dan iemand anders en dat mag er zijn. Je moet je gelijk niet halen. Je kan meningen laten verschillen zonder dat het tot polarisatie moet leiden. Je speelt niet op de man, maar op het verhaal. Ideologie is niet belangrijk.

MISSIE-VISIE

Het Lezerscollectief is voor mij een breed gedragen maatschappelijk project volop in expansie, sterk onderbouwd op culturele en medisch-wetenschappelijke basis.

Ik ben geboeid door het multidisciplinaire en de medische invalshoeken die elkaar versterken en verfijnen. Op het veld slagen vrijwilligers erin om een heel divers publiek te bereiken. De kruisbestuiving van starten vanuit de wetenschap en snel overschakelen naar het veld is eentje die goed werkt.

Wat ik enorm apprecieer is dat het Samen Lezen uitnodigt om traag te gaan en tegelijk vanuit een aanbod dat kwaliteit uitstraalt. Kwaliteit en onderbouwing zijn belangrijk. Onderbouwing door academici, professoren of hoe ze ook mag

noemen, mensen met een bredere achtergrond mee blijven nemen in het verhaal zodat het niet afdrijft van de essentie. Je moet je laten inspireren door mensen die onderzoek doen. Net zoals prof. dr. Tessa Kerre en prof. dr. Jürgen Pieters die onderzoek doen naar wat de interacties zijn en wat het teweeg brengt. Hun onderzoeken vullen elkaar aan en ze versterken elkaar. Mensen van de afdeling literatuur voelen zich ook in de picture gezet. Mooi voor de twee partijen.

Hopelijk verbreedt de werking, vindt ze meer en meer ingang bij zwakkeren en wordt het Samen Lezen aanvaard als methodiek om mensen een waardevoller leven te geven. De methodiek moet gangbaar gemaakt worden om het maatschappelijke draagvlak te vergroten. Het is een mooie methode om taal in de aandacht te brengen en mensen opnieuw mondig te maken. Veel jongeren weten niet hoe ze zich met taal kunnen uiten.

Op hun eentje gaan ze de zaken nu niet veranderen, maar het draagt toch bij tot nuance, het draagt bij tot verdraagzaamheid. Een stapje in de goede richting. Ze zijn een steentje in het bouwen naar verbinding en hopelijk wordt die groter.

STRATEGIE

Binnen de OvdP heb je Provinciale afdelingen en we zouden er graag een groter project van willen maken. Vanuit het gewest Oost- en Zeeuws-Vlaanderen, dat is het gewest waar wij toe behoren in de Vlaamse Ardennen, hebben we de poëziebundel mee gesponsord: Lees de lijnen in mijn hand. Als je dat boekje ter hand neemt, zie je dat we daarin een stukje hebben mogen schrijven over waarom we ons zo verbonden voelen. Het is begonnen met sponsoring, maar we hopen de betrokkenheid van de leden te vergroten door binnen de OvdP

leesbegeleiders te rekruteren.
Tot vandaag de dag werd er alleen gesponsord en wisten de leden niet wat Het Lezerscollectief inhield. Daar willen we van af. We geloven dat mensen zoals Tessa Kerre invloed hebben op de mensen rondom hen en hopen zo ook de invloed van Het Lezerscollectief te vergroten.

Ik heb Het Lezerscollectief voorgesteld aan het Gewest, wat een niveautje hoger is dan onze normale werking. Daar was veel enthousiasme. Ze zijn helemaal mee met het verhaal. Maar nu moeten we de andere afdelingen nog warm krijgen en dat is enorm moeilijk. 'Wat is dat nu, Het Lezerscollectief? Zet dat eens op papier, op een A4'tje waarmee ik alles weet'. Ze willen dat op een snelle manier weten, maar dat is een moeilijke. Je moet er tijd voor nemen, je moet de vonk voelen. Veel mensen nemen niet de tijd, zelfs voor de mensen van de OvdP is dat moeilijk. Maar binnenkort hebben we een Gewestdag waar we Het Lezerscollectief uitgebreid aan bod laten komen. Tessa Kerre komt spreken, Mustafa Kör brengt gedichten. We gaan er Het Lezerscollectief in de aandacht brengen en hopen dat bij sommigen de vonk overslaat.

OPTIMALISERING

Zelfs binnen de OvdP hebben mensen schrik om het engagement te nemen. Sponsor zijn is makkelijker dan je te engageren om ergens te gaan Samen Lezen.

Als Het Lezerscollectief bekender zijn, zou het makkelijker gaan.

Soms heb ik het gevoel dat Dirk traag bezig is, maar wel duurzaam. Dus dat komt wel. Als hij voelt dat iemand geboeid is, dan haakt hij die mooi aan.

Rem is de kostprijs voor veel mensen.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Poëziebundel: uit *Lees de lijnen in mijn hand*, Fernando Pessoa:

wat we ook schrijven, zeggen of zelfs lijken.

We zijn slechts dromers van onszelf

Fantomen

Die teder dromen van elkanders dromen

Saskia Timmermans

Coördinator lerarenopleiding Odisee,
Lerarenopleider basisonderwijs Aalst,
Betrokken in Boeken troef! i.s.m. Het Lezerscollectief

PERSOONLIJK

Ik geef Nederlands in de Lerarenopleiding Lager Onderwijs te Aalst voor Odisee. Daarvoor heb ik gewerkt voor het Centrum van Taal en Onderwijs aan de KU Leuven. Ik ken Dirk Terryn van daar. Silvie Vanoosthuyze en ik waren daar collega's en we hebben altijd contact blijven houden. Op die manier ken ik de organisatie van Het Lezerscollectief. Ik ben in het verleden naar een paar studiedagen van Het Lezerscollectief geweest.

Nu zijn we nauwer betrokken omdat we het project Boeken troef! hebben binnen Odisee. Via Boeken troef! heb ik de opleiding mogen volgen binnen Het Lezerscollectief.

KERNWAARDEN

Het Samen Lezen brenkt mensen samen rond teksten die ze anders niet zouden lezen. Dat boeit me. Ik heb zelf aan den lijve mogen ondervinden wat Samen Lezen kan betekenen waardoor ik er echt in geloof. Het verbaast me keer op keer dat je met wildvreemden op zo'n korte tijd tot zo'n diepe gesprekken kan komen, en dat op basis van een tekst. Als je dat op voorhand tegen mensen zegt, geloven ze dat niet.

Ik kan me er helemaal in vinden waarmee ik hen wil ondersteunen en het idee wil helpen verspreiden.

SUCCEFACTOREN

De eerste keer heb ik gelezen toen Silvie daarmee begonnen is. Silvie en ik waren collega's in Leuven en zagen elkaar met vijf collega's buiten het werk. Zij was zo vol van het Samen Lezen: 'Voor we starten met eten, gaan we eerst Samen Lezen.' Wij dachten toen allemaal: 'Silvie, doe eens normaal,' maar ontdekten tegelijkertijd dat zoiets juist heel leuk en krachtig was.

Bij het Samen Lezen zie je altijd hetzelfde proces: de tekst lijkt een excuus om het

over moeilijke thema's te hebben. Naderhand kom je los van de tekst en kom je tot eerlijke, open getuigenissen. Tegelijk biedt de tekst ook veiligheid doordat je er altijd naar kan teruggrijpen. Daarom is het heel cruciaal welke teksten je kiest. Het kiezen van goede teksten is echt moeilijk. Daarvoor ben ik tevreden dat we kunnen putten uit het databestand van Het Lezerscollectief. Zelfs bij teksten waarvan je in het begin denkt: 'Oeioei, waar zal dit over gaan?' Zelfs dan valt het niet tegen, omdat de tekst maar een hulpmiddel is. Het effect dat het lezen van fragmenten uit boeken heeft op mij, is dat ik de boeken ga lezen.

De huisstijl van Het Lezerscollectief, de syllabus, de manier waarop die gelay-out is. De lay-out voor de hand-outs die gemaakt zijn om mee te geven aan de kinderen, die zijn tot in de puntjes verzorgd... heel mooi allemaal. De locatie in Affligem waar de vormingen doorgaan, is uniek. Daar kan je letterlijk afstand nemen van het dagdagelijkse. Je gaat ergens naartoe waar je anders niet komt om iets te doen wat je anders niet doet, met teksten die je anders niet zou lezen. De omgeving is heel inspirerend daarvoor.

MISSIE-VISIE

Vanuit Odisee is er een idee ontstaan waarrond een project is geschreven: kunnen we *The Reading Revolution* vanuit Engeland, ook in Vlaanderen uit proberen waarbij we studenten zelf gaan opleiden tot samenleesexpert en deze laten Samen Lezen met een jonger kind. Dit was één van de ideeën binnen dat project. Per school heb je dan leerkrachten nodig die opgeleid worden tot expert-samenlezer. Daarvoor hebben we Het Lezerscollectief gevraagd als partner.

Het Samen Lezen is nog iets anders dan samen hetzelfde boek lezen om er nadien over te praten. Het Samen Lezen is een tekst lezen die je niet kent, waar je samen rondkomt en op hetzelfde moment tot jou neemt. Ik vind dat een belangrijk verschil. Je merkt dat zelfs kinderen dit moeten leren. Als je vragen stelt over de tekst hoef je niet te checken of iedereen alles begrepen heeft. Het gaat erom wat de tekst met jou doet. Het is een heel specifieke leesvorm.

STRATEGIE

Het Boeken troef! project in de middelbare school was een experiment waarbij de opleiding omwille van Corona eerst uitgesteld moest worden. Twee van de drie dagen van de opleiding zijn digitaal georganiseerd. Maar ondanks dat het online gebeuren een praktische bemoeilijking was, zijn we toch tot verbinding gekomen rond teksten. De derde dag van de opleiding ging door in Affligem. Op de eerste mooie lentedag vorig jaar en dat was heel fijn om mensen die je alleen online kent, live te ontmoeten.

Daarnaast kent het Boeken troef!-project een aantal fasen. De eerste fase was dat je bijvoorbeeld met een groepje leerlingen van het vijfde leerjaar gaat samenlezen, met teksten op het niveau van het vijfde leerjaar. Die kinderen worden helemaal ondergedompeld in de tekst en ervaren wat het betekent om samen te komen rond een tekst en daarin verbinding te maken.

In de volgende fase, en die gaat volgende week van start, gaan we de kinderen die weten wat Samen Lezen is opleiden tot Boekentroevers. Die zijn een troef voor de school en gaan samenlezen met één jonger kind, een Boekenproever. De Troevers en Proevers worden aan elkaar gekoppeld

door de leerkrachten en zullen op regelmatige basis samenkomen.

Dat zijn twee verschillende stukjes van eenzelfde project. Dit loopt zowel in de lagere school als in de middelbare school, en dan heb je ook nog een onderdeel kleuteronderwijs. Die zijn betrokken doordat kinderen van het lager onderwijs gaan voorlezen voor de kleuters, maar dit is een kleiner onderdeel omdat je bij kleuters het leesbevorderingseffect nog niet hebt.

De leerkracht blijft mee ondersteunen en supervisie geven, ook tijdens het voorlezen. Ze faciliteert de gezellige omgeving, hij of zij legt de afspraken vast. Die dingen worden niet overgelaten aan de kinderen. De leerkracht geeft de praktische omkadering en geeft inhoudelijke steun. Deze leerkrachten zijn vorig jaar opgeleid door Het Lezerscollectief.

De insteek verschilt wat van school tot school, maar ik start bijvoorbeeld volgende week met de opleiding van de leerlingen van het vijfde en enkele van het zesde, twintig in totaal, die gaan Samen Lezen met twintig kindjes van het eerste leerjaar. Op één moment, een moment dat ervoor vrij geroosterd wordt, lezen deze twintig kinderen samen onder supervisie.

We verwachten er veel van en het is tot nu al heel goed verlopen. We kunnen geen pre-posttest doen om te polsen naar de kwaliteiten rond begrijpend lezen. Maar we hopen wel kwalitatief in kaart te kunnen brengen wat het Samen Lezen doet met kinderen.

OPTIMALISERING

Voor Silvie lijkt het me niet makkelijk omdat ze de dubbele pet op heeft van projectmedewerker en vrijwilliger bij Het Lezerscollectief. Zij heeft het grootste

gedeelte de vorming in elkaar gestoken. Dat vind ik heel groot werk dat op haar schouders is terecht gekomen.

Mijn belangrijkste aanbeveling is: bundel de krachten in Vlaanderen, want ik heb het gevoel dat er kansen gemist worden omdat dit niet gebeurt. Zo heb ik zelf een opleiding tot kinderboekenwerker gevolgd bij ABC te Brussel. De opleiding werd verzorgd door DeDagen. Dus ik ken het Samen Lezen niet enkel van Het Lezerscollectief. Er wordt op dezelfde manier gewerkt, rond vergelijkbare teksten. DeDagen is nu opgeheven en Silvie Moors werkt nu voor Bond Zonder Naam waar ze ook Samen Lezen organiseert. Het is een ander circuit dan Het Lezerscollectief. Dat vind ik jammer, maar er liggen ook kansen: sharing is caring. De ontsluiting van de databestanden van teksten zou voor ons nog beter kunnen. De zoekfunctie kan specifieker gemaakt worden zodat je doelgerichter kan zoeken: 'ik wil een tekst voor jonge kinderen', bijvoorbeeld. Verder weet ik dat Linc een vzw is die ervaring heeft in het voorlezen met mensen met dementie. Misschien kunnen van daar ook teksten gedeeld worden en databestanden voor verfijnd worden. Ik ken ook veel mensen die de opleiding heel graag zouden volgen, maar waar de prijs een buffer is. Ze kunnen het niet betalen en de school wil/kan niet tussenkomen. Dat vind ik echt een moeilijke. Je sluit veel geïnteresseerden uit.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Baudelaire: Gaston d'Haese.

Gaat erom dat je je in het leven onderdompelt in alle mogelijke posities, in iets dat je zelf verkiest. In het geval van Het Lezerscollectief gaat dit over mooie teksten.

DE ALBATROS

*Vaak vangen de leden der bemanning op de boten
grote albatrossen en verdrijven zo de tijd,
met deze lome lusteloze reisgenoten,
die 't zeilschip volgen dat over zilte diepten glijdt.*

*Nadat hij op het dek geland is en gevangen,
laat deze vorst van het azuur, beschaamd en plomp
zijn blanke reuzevleugels deerniswekkend hangen,
als werkeloze riemen, slepend langs de romp.*

*Deze trotse trekvogel werkte zich stom in nesten!
Wat is hij lelijk en lomp die eens zo sierlijk was!
De een gebruikt een bekschroeier om te pesten,
de andere aapt de gebrekkige na met manke pas!*

*De dichter lijkt op die prins der wolkenvelden,
die elke schutter tart en rijdt op de orkaan;
Verbannen op de grond waar ze kwellen en schelden,
kan hij met reuzevleugels amper gaan of staan.*

Nicole Parmentier

Coördinator sociale projecten voor Cortina

PERSOONLIJK

Ik ken Het Lezerscollectief via Jan Raes omdat ze sponsoring zochten. Ik begeleid de sociale projecten binnen Cortina. We hebben hierop direct onze goedkeuring gegeven en hebben het eerste jaar geholpen om Samen sterke verhalen vertellen te kunnen realiseren. Onze naam lieten we niet drukken in de boeken die we sponsorden omdat we hierin discreet wensten te blijven. De laatste tijd kan het gebeuren dat we naar buiten komen met een sociaal project. We merken dat mensen in de firma het fijn vinden wanneer het bedrijf naar buiten komt met de projecten die gesteund worden. We vragen hiervoor geen geld aan onze medewerkers, het komt vanuit de firma. Maar toch zijn ze betrokken wanneer ze zien wat we steunen. Zo sturen we bijvoorbeeld de nieuwsbrief uit naar onze mensen die geïnteresseerd zijn. We hebben nog veel jonge mensen die nu geen tijd hebben om de opleiding te volgen, maar die wel al laten weten hebben dat ze veel interesse hebben om deel te nemen wanneer ze in bepaalde fases van hun leven komen. Wanneer mensen uit de firma de opleiding willen volgen, zal Cortina deze betalen.

KERNWAARDEN

Het Lezerscollectief heeft altijd geprobeerd om goede zaken te organiseren voor andere mensen, met oog voor resultaat. Er is zin: zin naar betekenis, een zin naar zingeving, zin om mensen in deze hectische wereld een soort ander denkpatroon te geven, meer empathie bij te brengen. Het Samen Lezen geeft mensen het gevoel dat ze niet alleen staan in de wereld.

Zelf ben ik een fanatieke lezer en literatuur is voor mij heel belangrijk. Ik heb er altijd van gehouden en heb me er altijd in verdiept.

De werking van Het Lezerscollectief sluit hierbij aan en ik moest geen twee keer nadenken om mee in het project te stappen. Alleen al de naam: 'Lezerscollectief' doet me al nieuwsgierig kijken. Eerst denk je dat mensen thuis een boek moeten lezen en dat ze dan na veertien dagen samenkomen om het in groep te bespreken. Maar als je je in de werking verdiept, merk je dat het veel ruimer is.

De ervaringen vind ik heel verbindend. Je vindt dezelfde raakvlakken, de warmte, de verbondenheid. De uitwisseling van de ervaring vind ik het meest boeiende. Je leert bij de uitwisseling veel van de andere, en òòk over jezelf. Je (her)ontdekt waar je goed in bent en kunt zaken aftoetsen. Door ervaring en kennis van anderen leer je enorm veel. Het is zeer waardevol. Ik ken niets dat op zo'n makkelijk manier, zoveel triggert.

SUCCEFACTOREN

Verbinding maken is niet moeilijk. Via het voorlezen lukt dat veel makkelijker dan via een gesprek waarbij je vragen gaat stellen.

Ik lees voor met een groep oudere dames. Graag zou ik voor kwetsbare jongeren voorlezen, maar wegens Corona is dit nog niet opgestart.

Na een paar keer Samen Lezen ken je de groep beter en kan je beter inschatten waar de affiniteiten en problematieken liggen. Het kiezen van de teksten gebeurt op intuïtie. Ik doe daar niet veel moeite voor. Ik ga door de titels, lees een paar zinnen en beslis al snel dat het die tekst zal zijn. Ik heb maar één keer bewust een kerstverhaal gekozen om het jaar af te sluiten, maar anders ga ik altijd op mijn gevoel af. Meestal is dat dan ook de tekst die de groep op dat moment nodig heeft.

Wat ik wel ondervind: het zijn geen gekwetste dames, maar ze dragen elk hun gekwetst stuk mee. Dit zit toch in elke mens. Die kwetsbaarheden komen door het verhaal naar boven. Mensen die ik al lang ken, vertellen verhalen die ik nog nooit gehoord had en die door de tekst naar boven komen. Dat vind ik spectaculair.

Soms sta ik ook verrast dat stukken van de tekst die mij raken, mijn andere deelnemers niets zeggen of omgekeerd. Dat geeft soms een raar gevoel.

Mijn leesgroepje begint het Samen Lezen te communiceren aan andere mensen. Zo kwam het ter sprake bij een event waar ik ook aanwezig was, waarop een dame direct zei dat ze wenste aan te sluiten, dat het haar deugd zou doen om te komen. Ik voelde de nood om deze dame erbij te nemen om onverwerkte emoties een plaats te kunnen geven. Dat toont aan hoe belangrijk Het Lezerscollectief is.

MISSIE-VISIE

Mensen samenbrengen via mooie teksten en mensen hoop geven. Hoop zeer breed opengetrokken.

Door het Samen Lezen beginnen de deelnemers opnieuw te lezen en nemen ze andere literatuur ter hand. Als ze vroeger schrik hadden om iets te lezen, wagen ze zich nu aan betere literatuur. Ze beginnen terug meer naar zichzelf te kijken en komen dichterbij hun eigen waarden. Ook in het dagdagelijkse beginnen ze met de vragen te spelen: 'Hoe voelt dat nu voor me?' Ik zie dat ze op een totaal andere manier met het leven omgaan: ze gaan veel dieper. Ook naar hun partner vertaalt zich dit. Ik hoor van de partners dat ze graag hebben dat ze komen omdat hun vrouwen heel ontspannen thuis komen na het Samen Lezen – beter dan een massage weet ik nu niet - maar ze gaan met hun partner andere

gesprekken aan over thema's die ze anders niet durfden oprapen. Ze vragen ook al eens aan hun man hoe die zich bij zaken voelt die hij onderneemt. In het begin kwamen de vrouwen thuis en vroegen ze aan hun man: 'Welke beelden roept dat hier op?' en die mannen begrepen er niets van: 'Beelden?' Ze stonden daar niet bij stil dat ze onbewust beelden maken. De meeste echtgenoten van de vrouwen uit mijn leesgroep, ken ik ook en het is tof om van die kant ook de respons te horen. Ze hebben nog net niet die stap gezet om te vragen om eens voor hen voor te lezen. Ik voel dat daar nog wat een macho-rem op zit. Maar ik ben zeker mocht ik eens iets organiseren, dat ze komen.

Het opleidingskader, daar kan niets aan verbeterd worden. Dat is ook belangrijk. Het is er fris, in orde, even weg van het alledaagse. Dat geeft een enorme meerwaarde dan wanneer het in een onpersoonlijk zaaltje ergens in de stad zou doorgaan.

Er moet wel continuïteit blijven bestaan van nieuwe boeken, continuïteit van samenkomsten van voorlezers in terugkomdagen, continuïteit van lezingen die gehouden worden om kennis op te frissen en nieuwe mensen enthousiast te maken. Dan merk je dat het een degelijke organisatie is. De sérieus en ernst en van de organisatie moet je blijven zien, en daarom moet je op regelmatige contact blijven houden.

STRATEGIE

Ik wou starten in de bijzondere jeugdzorg bij 12 tot 15 jaar. Maar ik was maar aan het wachten en aan het wachten om te kunnen starten. Met corona ging dit niet. Daarom ben ik met een groepje vriendinnen begonnen in de bibliotheek van het museum van Shoes Or No Shoes. De ruimte was groot genoeg voor de groep tijdens de

corona. In het museum kwamen er mensen op bezoek, die kwamen dan de bibliotheek binnen en dat stoorde me. Daarom lezen we nu samen bij me thuis omdat ik het gezelliger vind en je niet gestoord wordt. Met koekjes, pralines en ik zoek altijd wel iets speciaals dat ertussen zit.

Ik krijg nu zoveel vraag van vriendinnen om het lezen op meer regelmatige basis te doen, dat ik begin te twijfelen of ik het nog tijd ga vinden om het voor de jeugdzorg ga doen.

Ik merk dat het de bestaande groep ook veel deugd doet en dat ze er veel aan hebben.

Ik wil me beperken tot maximaal acht deelnemers en moet nu van me afduwen, want de groep wordt anders te groot. Daarnaast heb ik nog veel zaken die ik opneem met een agenda die niet altijd even vast is. Mijn vriendinnen kan ik makkelijk eens afzeggen om de datum te verplaatsen naar een ander moment. Bij de kinderen van bijzondere jeugdzorg ligt dit veel moeilijker. Deze groep van kinderen boeit me enorm, maar ik krijgt zoveel vraag van mensen uit mijn omgeving. Ook de kleinkinderen die tieners zijn, vragen om voorgelezen te worden. Maar daar kon ik niet veel rond opbouwen met die onregelmatige uren van de scholen door corona. Ik hoop dat de situaties zich daar snel terug normaliseren. Ik zie het wel zitten om voor hen voor te lezen, samen met vriendjes en vriendinnen erbij. Tevens willen de serviceclubs dat ik ga voorlezen. Mijn schoondochter wil dat ik voor haar en vriendinnen ga voorlezen.

Als mijn schoonmoeder nog zou leven, dan had ik sowieso een voorleesgroepje in het woonzorgcentrum. Maar toen was ik daar nog niet klaar voor en kon ik het nog niet. Ik kan me voorstellen dat dat fantastisch

moet zijn.

Ik probeer met een paar Nederlandse dames het Samen Lezen in Nederland van de grond te krijgen, maar het lukt er niet zo goed. Corona heeft er hard toege-slagen met veel zaken die gesloten waren en niet meer konden plaatsvinden. Ze hebben het Samen Lezen er nog niet losgelaten, maar het is niet evident om het in structuren binnen te krijgen. Het zal wel nog een vervolg krijgen. We zijn ermee bezig.

OPTIMALISERING

Bekendheid zou ik vergroten door meer bedrijven uit te nodigen. Het zit hem natuurlijk altijd rond leeftijd van de medewerkers en tijd hebben om het op te nemen.

Er moeten tools ontwikkeld worden om mensen te informeren, want veel mensen die geïnteresseerd kunnen zijn om voorlezer te worden, kennen de organisatie niet.

Verder zoeken naar culturele diversiteit, bijvoorbeeld nieuwkomers betrekken eens ze de taal beheersen. De zwakke en kansarmen bereiken, zowel via Samen Lezen als hen op termijn op te leiden als leesbegeleiders.

Zelf zit ik in het bestuur bij kansarme mensen en ze vallen voor zoveel uit de boot. Er wordt voor hen niet zoveel georganiseerd.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Isabelle Allende, *Het huis met de geesten*.

Het gaat over en bijzondere familie die leeft in Chili. De geschiedenis van het land wordt verweven met de familiegeschiedenis. Op boeiende wijze wordt omgegaan met verschillende vertelperspectieven. Ze switcht heel goed tussen verschillende personages en verschillende tijdsperiode. De personages zijn levendig en interessant uitgewerkt. De eigenzinnigheid van de karakters maakt het een heel boeiend boek.

Nele de Winde

Leerkracht voor anderstaligen in CVO Kisp

PERSOONLIJK

Ik ben zelf leesbegeleider en ben in 2018 gestart vanuit Het Lezerscollectief. Ik heb de opleiding gevolgd, waarop ik effectief gestart ben met leesgroepen. Ik doe het gedeeltelijk als vrijwilliger in Geraardsbergen voor anderstalige vrouwen.

Professioneel ben ik NT2-leerkracht bij het Kisp waar ik professioneel werk met anderstaligen. Binnen de lessen kan ik veel van het Samen Lezen toepassen. Dit gebeurt spontaan maar ik heb het Samen Lezen opgegeven als keuzevak waarbij mensen zich inschrijven om tien weken een kortverhaal te bespreken.

Silvie Moors organiseerde bij ABC in Brussel een workshop over Samen Lezen waar ik naartoe ben gegaan. Dat was toen tweetalig. Ik nam deel aan Arabisch-Nederlands: er werd een Arabische tekst gelezen, die werd vertaald naar het Nederlands om in het Nederlands besproken te worden. Voor de meeste mensen die daar toen zaten, was dat thuiskomen waarop ik voelde dat ik ook zo'n opleiding wou volgen. Wel niet de tweetaligheid, maar puur Nederlands.

De workshop was vrijblijvend; een kennismaking. Ik ben dan wat verder gaan zoeken en via via ben ik in contact gekomen met Het Lezerscollectief.

Mijn opdrachtgever kan het niet toelaten om zoveel geld te betalen voor één docent. Ze hebben een klein deel van het budget gegeven waarop Dirk op zoek is gegaan naar een bijkomende sponsor.

KERNWAARDEN

Ook als je de taal niet machtig bent, gaat Samen Lezen verbazingwekkend goed. Ik heb echt al fantastische gesprekken gehad, heel ontroerend. Als leesbegeleider weet je niet of je tekst gaat binnenkomen en dat is spannend. Ruimte voor kwetsbaar. Sommige anderstaligen

hebben zich al heel kwetsbaar getoond. Deelnemers vergeten hun schrik om fouten te maken bij het Samen Lezen.

Het liefst van al doe ik samenleessessies bij het Huis van het Kind. Daar is er een gezellige bar, met een zithoek met zeteltjes. Het is er heel kleurrijk en de koffie wordt er aangeboden. Dat is leuke service en daar werden we verwend. Maar met corona zijn de leesgroepen daar niet meer mogen doorgaan omdat ze maar max. acht mensen toelieten. We waren met negen. Ik kon niet tegen één iemand zeggen dat die niet mocht deelnemen waarop we zijn gaan samenlezen in de bibliotheek. Het is er wel minder gezellig, maar ik wou de groep samenhouden en niemand weigeren.

In de bibliotheek hebben we een aparte ruimte, een soort van leeszaal, waar mensen kunnen passeren, maar binnenkomen en zomaar mee volgen lukt niet. Ik vind het goed dat ze ons kunnen zien zitten, want ons publiek is heel divers en dat mag getoond worden. Het zichtbaar zijn vind ik super belangrijk. Het mag niet abnormaal zijn dat diversiteit aanwezig is in de bibliotheek. In de publieke ruimte mag iedereen komen.

Het sociale aspect boeit me. Je ziet de groep evolueren naar vriendschap. Vanaf het tweede voorleesmoment worden dingen gedeeld. Je bent niet meer cursist of deelnemer, maar er ontstaat heel snel verbinding, zonder dat mensen moeten zeggen wie ze zijn, wat hun achtergrond is. Niemand hoeft zich te presenteren wie ze zijn, maar via de teksten ontstaat er een soort verbinding en dat vind ik het succes.

Het is wel geen therapie maar het belang van samen zijn, heeft een therapeutisch effect. Lezen is nu eenmaal een

therapeutisch iets en Samen Lezen, kunnen luisteren, niet verplicht zijn iets te zeggen is zo belangrijk. Ik heb het gevoel dat veel mensen hier deugd van hebben. Veel mensen waren tijdens de lockdowns volledig geïsoleerd. Dan zie je dat het samenlezen van een tekst een hulp is om te babbelen. De tekst blijft centraal staan, maar er is ruimte om te babbelen.

Bij moeilijke momenten, wanneer het Samen Lezen naar therapie begint te neigen, heb ik geleerd om niet zelf in reactie te gaan en de steun vanuit de groep te laten komen. Wanneer iemand begint te wenen of problemen deelt, laat ik de andere deelnemers hierop reageren. Je moet hiervoor wel even door de stilte. De stilte is soms wat akelig maar vaak zal iemand erop inpikken en dan is de dialoog begonnen. Ik heb geleerd dat ik het niet moet sturen, maar dat het uit de groep mag komen.

SUCCEFACTOREN

De groepen die ontstaan door te werken met anderstaligen zijn heel divers. Ze zijn cultureel op vlak van religie, scholing, man - vrouw, armoede, moeder - geen moeder. Diversiteit op zich is totaal geen issue. Ik heb ontdekt dat respect belangrijk is en dat herhaal ik ook. Mensen komen niet om ruzie te maken en hebben niet de intentie om te discussiëren. Vaak gaan deelnemers niet akkoord met elkaar, maar dat is oké. Gelijk halen of niet, is niet belangrijk. Ik denk dat dat het grote succes is.

Na de paasvakantie starten we het Samen Lezen opnieuw en ik heb nu al vijf mensen die opnieuw willen deelnemen. Ze weten dat ik nooit dezelfde teksten gebruik en altijd nieuwe zoek. Maar het zijn mensen die voor de zevende keer deelnemen. Het is een echt ontspanningsmoment voor de deelnemers.

Ik heb geen link met klassieke leesgroepen. Ik lees heel graag, maar heb geen voeling met grote literatuur. De klassieke groepen gaan over de schrijver en zijn vorige boek... Ik word daar zelf onzeker van, want ik heb dat vorige boek niet gelezen, of ik vind dat geen mooi boek of ik begrijp de tekst niet. Leesgroepen waar je geen kennis nodig hebt van literatuur die vond ik bij Het Lezerscollectief. Het gaat bij Het Lezerscollectief ook niet om het delen van de kennis, maar van verhalen. Het gaat om spreken vanuit het hart en niet uit het hoofd. Ik zie bij sommige deelnemers dat ze niets met lezen te maken hebben, maar dat zijn vaak de beste deelnemers omdat ze spreken vanuit ervaring.

MISSIE-VISIE

Deelnemers hebben de motivatie om te willen luisteren naar de ander, maar ook om zich kwetsbaar op te stellen. Er is een wil om naar de leesgroep te komen. Deelnemers weten niet wat er zal komen want het verhaal is altijd anders, maar ze komen om te luisteren en soms zullen ze iets delen waarvan ze niet verwacht hadden dat te delen.

Ik ben gevoelig voor de verhalen van anderstaligen. Ze hebben vaak ook hele verhalen die ze meedragen. Maar het Samen Lezen is daardoor zeker geen triestig gebeuren. Ze kunnen even hun zorgen achter zich laten. Ze vinden er veerkracht, nieuwe uitdagingen. Alle emoties mogen er zijn en dan zie je deelnemers ook door hele veranderingen gaan.

STRATEGIE

Ik leg de termijn van tien weken op voorhand vast. Ik merk dat het helpt om te zeggen dat je ervoor moet kiezen. Spontaan het Samen Lezen willen aanbrenge bij iedereen werkt niet. Niet

Iedereen vindt het leuk of staat ervoor open. Als je je moet inschrijven, toont het dat je wenst deel te nemen aan de samenleessessies en krijg je een gemotiveerde groep. Het zijn mensen die nieuwsgierig zijn maar vaak ook onzeker. Ze willen de Nederlandse taal leren kennen op een andere manier. Op dat moment ben ik geen lerares en ik zeg hen dat ook. Het gaat niet om de grammatica, de spelling. Het gaat om de beleving van de tekst.

Ik volg het advies van Het Lezerscollectief voor de grootte van de leesgroepjes. Ik ga niet meer dan twaalf mensen toelaten. Voor een veilige groep vind ik tien eigenlijk beter. Twaalf vind ik al uitdagend om nog in de hand te hebben. Ik observeer heel veel, let op de mimiek en kijk of niemand onwennig is. Bij twaalf heb ik de groep minder in handen.

Ik heb nog niemand moeten weigeren. De groepjes vormen zich meestal net tot dat getal.

Ik had een groepje van september tot oktober in de bibliotheek. Ik had een paar mensen die qua taalniveau nog niet ver stonden en ik had ook enkele die gevorderd waren in hun Nederlands en al zes keer de samenleessessies gevolgd hadden. En ik dacht: 'oei, wat nu,' want ik wil een mooie tekst, en hoe eenvoudiger de taal hoe minder diepgang soms in de tekst.

Maar het is gelukt. Ik heb dan iets gekozen dat relatief makkelijk was qua taal, maar qua verhaal heel rijk gekleurd. Dat was wel een uitdaging om deze teksten te vinden.

De teksten die ik gebruik zijn eenvoudig taalgebruik en gaan over eenvoudig communiceren. Originele romans worden in eenvoudig Nederlands heruitgegeven. Ik werk met zo'n materiaal want deelnemers kunnen de originele teksten vaak niet lezen. Ik heb mensen die een paar maand in het land zijn, tot mensen die al tien niveaus doorlopen hebben. Sommige mensen zeggen ook dat ze de taal nog niet genoeg machtig zijn, maar dat ze enorm genieten van het luisteren. Dat mag. Die stille mensen zijn vaak heel actief aan het werken.

Ik zou graag zelf een mix faciliteren voor mensen met een migratie-achtergrond en mensen die Nederlands spreken als moedertaal. Nederlandstaligen gaan zich dan wel moeten aanpassen aan het taalniveau. Wanneer deelnemers echt blokkeren op de taal, dan laat ik ze het in het Engels zeggen en vertaalt er iemand anders uit de groep voor hen.

OPTIMALISERING

Een anderstalig publiek vraagt als leesbegeleider een immense zoektocht naar geschikte teksten. De teksten die Het Lezerscollectief beschikbaar stelt, zijn prachtige literaire teksten, maar ik kan die niet gebruiken. Ik zoek andere bronnen. Als de tekst te moeilijk is, zitten mensen in hun hoofd en worden ze onzeker. Maar zelf zit ik door mijn teksten. Ik heb vaak het boek gebruikt voor 11-jarigen van Het Lezerscollectief. Het was een fantastisch boek en dat was goed van niveau, maar dat zit te veel op het perspectief van kinderen. Daar zou ik graag met collega-deelnemers die met zelfde doelgroepen werken, eens over samenzitten: hoe vangen we dat op, zodat we toch teksten vinden met diepgang maar met eenvoudig taalgebruik? Vaak gebruik ik nu de boeken van Eenvoudig Communiceren die bestaande romans in eenvoudig taalgebruik weergeven. Ergens is dat jammer, want er gaat veel kwaliteit verloren en de tekst is taalkundig niet meer zo mooi. Dat is soms lastig maar anderzijds heb ik geen keuze. Daar zou ik graag eens over brainstormen. (n.v.d.r.: Intussen is de databank verrijkt met een 80-tal geschikte teksten.)

Als leesbegeleider zit ik soms met de onzekerheid wat ik moet doen met mensen die agressief communiceren. Ik kan dat wel, maar voel me daar onzeker in: hoe kan ik met respect voor deze persoon, het groepsgebeuren terug laten komen? Er zijn altijd persoonlijkheden die je triggeren. Ik ben daar gevoelig voor: 'Nu moet ik reageren...,' 'Dju, kans gemist...' maar ik heb over mezelf ook al veel bijgeleerd.

Ik zou nog meer willen focussen op diversiteit van de leesbegeleiders zodat

de leesbegeleiders ook een afspiegeling vormen van de mensen in de samenleving.

Ook een leesbegeleider moet migratiereeds kunnen hebben. Ik merk op de studiedagen een homogene groep van leesbegeleiders, vertegenwoordigd door veel vrouwen.

Ik ben daar voor elke culturele activiteit waar ik naartoe ga heel kritisch voor, wat de samenstelling is in de zaal. Vaak zie je altijd dezelfde type mensen. Dan denk ik: waar zijn al die andere mensen?

Zien dat iemand met migratiereeds een leesbegeleider kan zijn is voor veel mensen belangrijk, zowel visueel als om ze uit te dagen. Anderstaligen hebben veel barrières: de taal, er is spreekdurf, 'ik wil niet praten over bepaalde thema's die gevoelig liggen,' 'zullen mensen me accepteren zoals ik ben,' etcetera. Ze zijn niet naïef en komen vaak discriminatie tegen. Het geven van veiligheid en een welkom gevoel aan zo'n mensen is belangrijk.

Wanneer er studiedagen zijn, is er wel veel diversiteit in de gastsprekers. Daar is Het Lezerscollectief erg goed in.

Het is een fijne opleiding, de leesgroepen zijn heel toegankelijk voor mensen die geen kennis hebben van literatuur maar het moet zeker ook zo zijn voor de opleiding. Zoals mensen die werken bij armoedeverenigingen, die moeten ook kunnen ondersteund worden wanneer ze interesse hebben tot leesbegeleider. En je hebt de opleiding nodig. Zonder opleiding zou ik veel meer op het cognitieve werken en zou ik het gevoel niet durven toelaten. Nu gaat het echt om emoties, humor, enzovoort.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Ik heb een heel simpel tekstje gevonden. Een kleine tekst kan even krachtig zijn als een van vijf pagina's lang. Elke deelnemer kan hierop freewheelen. Wat vraag je precies?

Kees Spiering

Moment waarop het water bergopwaarts stroomde

'Blijf je?'

Vroeg hij

En zei zei:

'Ja, ik blijf.'

Jürgen Pieters

Professor literatuurwetenschappen UGent,
Vorzitter masteropleiding

PERSOONLIJK

Ik weet niet goed meer wat ons eerste contact was met het Lezerscollectief, maar ik denk dat het gelopen is via een project van Tessa Kerre aan het Universitair Ziekenhuis. Ze is een seminarie komen geven in onze faculteit en sprak over Het Lezerscollectief. Ik was hun naam destijds al eens tegengekomen. Ik ben voorzitter van een masteropleiding voor Taal- en Letterkunde, die zich bezighoudt met literatuur in Vlaanderen en in de maatschappij.

Toevallig heb ik vervolgens contact gehad met Dirk Terry die voor een andere hoedanigheid bij ons in de opleiding deelnam aan een debat met zijn betrokkenheid bij CANON Cultuurcel.

De eerste keer dat ik met Samen Lezen in contact ben gekomen is via een studiedag in 2020 waar ik deelgenomen heb aan een vragensessie en een samenleessessie. Zo is de bal aan het rollen gegaan en is de samenwerking steeds intensiever verlopen

KERNWAARDEN

Bij het Samen Lezen met patiënten oncologie op het UZ ben ik niet betrokken. Dat is het project van Tessa Kerre. Maar naar aanleiding van dat project heb ik verschillende zaken opgestart met Tessa. Ik ben nu een nieuw project aan het uitschrijven dat we gaan voorleggen aan de Universiteit Gent, dat voortbouwt op het voorleesproject. Het heeft een luik binnen de literatuurstudie en een luik binnen de geneeskunde. Het luik binnen de geneeskunde is met andere patiëntenpopulaties waarbij er gekeken zal worden naar: 'Hoe werken de teksten?' 'Werken de teksten op een ander manier bij ziektebeelden, bij andere pijnervaringen, bij andere lijdenscontexten?' Het zou gaan om arts-specialisten in opleiding hematologie en

oncologie, ook geriatrie, nierdialyse en revalidatie. Bij nierdialyse brengen de patiënten vaak de nacht door in het UZ waar ze ondertussen aan het dialyseapparaat liggen tijdens het slapen. Voor deze patiënten is het 'maar het verhaaltje voorlezen' voor het slapengaan, wat een heel andere context is dan bij de andere patiënten. Het onderzoek wenst om na te gaan hoe mensen het Samen Lezen onder heel andere omstandigheden ervaren. Het gevaar bestaat om het Samen Lezen te gaan afschilderen als: 'het werkt, en het werkt voor iedereen op dezelfde manier.' Maar is dat wel zo? We willen bij de verschillende ziektebeelden trachten na te gaan wat werkt.

Samen met een collega heb ik volgend academiejaar een nieuw vak, Literatuur en Zorg, waar we literatuur geven aan studenten letterkunde en geneeskunde samen. Wanneer het eerder uitgelegde project goedgekeurd zou worden, is de kans reëel dat ook literatuurstudenten zullen voorlezen voor patiënten.

Van 11 tot en met 13 februari 2022 zullen een paar van onze studenten de samenleesopleiding bij Het Lezerscollectief volgen. Er is veel interesse onder de studenten. Wanneer we met hen over het Samen Lezen praten ontdekken ze dat ze met een literatuurstudie iets relevants kunnen doen in de maatschappij. Dat is voor velen van hen wel nieuws. Ze hebben natuurlijk al veel activiteiten en dit is er dan eentje die er nog eens bovenop komt, maar we hebben vier studenten bereid bevonden om de opleiding te volgen en iemand van het personeel die geïnteresseerd is. Zelf had ik gehoopt om aan te sluiten bij de opleiding, maar dat lukt niet in mijn agenda.

Het Lezerscollectief is een organisatie die sociaal-cultureel werk doet. Er bestaat wel

Stichting Lezen en Iedereen Leest, maar die richten zich toch meer op het bevorderen van literatuur en lezen in een heel bijzondere context. Lezen blijft er een individuele activiteit. Het Lezerscollectief doet ook niet wat de gemiddelde boekenclub doet, maar sluit aan bij wat *The Reader* doet in Engeland. Samen Lezen is geen promotie van literatuur an sich, maar brengt mensen samen rond teksten en brengt het lezen in contact met wie de lezer is zijn ideeën en idealen. Dat heeft Samen Lezen een unieke positie en is er een die me interesseert. Ik ben in mijn eigen onderzoek bezig met de relatie tussen literatuur en troost.

Toen ik op de studiedag die ik bij Het Lezerscollectief volgde, moest zeggen dat ik prof Literatuur was, werd er al gekeken naar me met een blik van: 'oei.' Ik dacht voor mezelf: 'ik ga niets zeggen,' want als literatuurspecialist lees je de teksten op een heel andere manier. Er was een dame die begon te vertellen. In mijn hoofd was er dan de hele tijd een stem die zei: 'Sorry, je vergist je. Dat is niet die vertelsituatie. Je hebt dat verkeerd gelezen.' Maar ik wist goed dat ik dat niet kan zeggen en het was interessant om in de loop van het gesprek manieren te vinden om te zeggen hoe ze de teksten ook anders kunnen lezen. Ook die elementen in gesprekken erin krijgen is ook interessant. Mensen worden via lezen tot andere inzichten gebracht. Soms stel ik me de vraag ook of onze studenten in bepaalde contexten daar mee gaan om kunnen. Ze gaan moeten waakzaam zijn voor contexten die ze niet kennen, over thema's die hen mogelijks moeilijk liggen zoals zelfmoord. Ze moeten de opleiding gekregen hebben om te weten hoe ze hiermee moeten omgaan.

SUCCESSFACTOREN

Ik merk dat de werkwijze van het Samen Lezen overgenomen wordt en gebruikt

wordt door andere organisaties zoals Avansa. Je kan er geen monopolie op nemen en ziet dat de methodiek ook buiten Het Lezerscollectief zijn ingang vindt. Dat is iets waar je je naartoe moet verhouden. Maar als je missie is om meer doorgang te vinden bij de mensen, kan je hier alleen maar blij om zijn.

Het Samen Lezen kan inzichten verbreden, je leert naar jezelf te kijken op een andere manier, je leert een ander perspectief kennen. Al dat soort dingen die je bij het individueel lezen sowieso hebt, maar bij het Samen Lezen nog versterkt worden doordat je leert dat er andere interpretaties zijn. Het collectieve biedt een extra iets, los van dat je de voordelen van het lezen van een literaire tekst altijd hebt.

Je merkt de laatste jaren, en meer dan ik me bewust was, dat mensen effectief samenkomen om over teksten te praten. Dat is er altijd in zeker zin geweest maar is toch de laatste jaren wel toegenomen. Voor mij is Samen Lezen een relatief nieuw begrip. Vijf jaar geleden kende ik het niet. Nu ken ik het wel en zie ik het meer en meer rondom me. Ik denk wel dat het belang van het lezen op zich tijdens corona is toegenomen. Of dat de indruk dat lezen belangrijk is, is toegenomen.

MISSIE-VISIE

Ik denk niet dat het gaat om zoveel mogelijk mensen aan het lezen te krijgen, maar wel dat degene die deelnemen aan het Samen Lezen een individueel effect ervaren. Toen we er met studenten over spraken was de vraag op een bepaald moment: heb je daar wel literatuur voor nodig? Kan je niet gewoon op café gaan, of een taart bakken ofzo. Dan is het antwoord dat je met deze mensen uiteraard op café kan gaan of taarten kan bakken, maar het effect zal niet hetzelfde

zijn. In die zin heb je de teksten nodig. Je kan er een welbevinden en welzijn mee verhogen. Dit effect zal bij verschillende deelnemers anders liggen.

Ook binnen de literatuurstudie begint men meer te kijken naar wat het effect is van lezen op mensen. Vroeger was de typisch academische opleiding er een van: je gaat naar een tekst kijken, analyseert hoe deze in elkaar zit, je kijkt naar de functie, hoe het opgebouwd is. Maar niet naar de inhoud. Je ziet dat dat aan het veranderen is. Er is wetenschappelijk gesproken een grote ontwikkeling in de literatuurstudie van wat men de cognitieve literatuurwetenschappen noemt. Het Samen Lezen en leeseffecten bekijken past daarin: wat doet het lezen van literatuur met het brein? Er zijn neuro- wetenschappers die hiermee bezig zijn om te kijken welke momenten er dingen oplichten in de hersenen.

Je hebt ook de opkomst van 'boekendokters' en 'leesadvies geven'. Twee Engelse vrouwen hebben in de context van *The School of Life* van Alain de Botton in 2013 een boek uitgebracht dat in het Nederlands is vertaald naar *De boekenapotheek*. Voor bepaalde aandoeningen worden bepaalde boeken aangeraden om te lezen. Er verschijnen de laatste jaren tevens veel teksten die zeggen: het lezen heeft dit met mij gedaan of ik ben door het lezen van die auteur tot dit inzicht gekomen. Dat is een trend die helemaal past binnen de activiteiten van Het Lezerscollectief.

Men stelt niet de vraag: 'Wat betekent een tekst precies,' maar 'wat doet die tekst met je en wat betekent die tekst voor je?' Waarbij de prof ook niet komt zeggen dat wat je zegt, niet klopt. Er wordt vooral bewustzijn gecreëerd dat wat de tekst voor jou betekent, voor iemand anders iets anders kan betekenen.

voor een bepaalde cursus moesten derdejaarsstudenten die gewoon zijn om een auteur op te zoeken, context erbij te halen, enzovoort, een paper schrijven. Ik zei hen: 'Je gaat een tekst zoeken en daar 1500 woorden over schrijven. Ik wil niet dat je iets zegt over de auteur, ik wil niet dat je iets zegt over de context. Ik wil gewoon dat je me beschrijft wat die tekst met jou gedaan heeft'. Dat vonden ze dus enorm moeilijk. Er zijn me verschillende studenten komen zeggen dat ze dat niet kunnen. Wat dat betreft moeten we daar wat vanaf in de academische opleiding. We hebben de neiging om de studenten te veel naar hun hoofd te trekken.

STRATEGIE

Als we het geld krijgen, is het voor een project van vier jaar waarbij twee jaar lang specifieke groepen gevolgd worden. Op verschillende tijdstippen zullen er samenkomsten zijn met diepte-interviews om te gaan polsen wat in de teksten iemand raakt, iets triggert: 'Wat zijn de veranderingen die je in jezelf waarneemt?' Ik kan me moeilijk voorstellen dat iemand zegt dat hij geen veranderingen ervaart. Ik denk dat mensen die eraan deelnemen een sterke wil hebben om te veranderen.

We hebben op voorhand nog geen algemene lijnen getrokken naar type teksten die de studenten zullen voorlezen. Ook nog geen idee of ze allemaal dezelfde gaan lezen. Het eerste jaar van het project is een literatuurluik. Er wordt gekeken naar de bloemlezingen om te achterhalen of er een lijn zit in de gekozen teksten en of er bepaalde terugkerende kenmerken te ontdekken vallen. Dat aan de ene kant, aan de andere kant wensen we een paar leesgroepen te volgen om te vragen waarom er op bepaalde momenten in de tekst wordt tussengekomen enzovoort. Dat is het literatuurwetenschappelijke luik. Niet om vervolgens te

gaan zeggen dat we weten welke teksten er zullen werken en welke niet, want je kan dat niet voorspellen, maar om zicht te krijgen welke lezer welk soort teksten nodig heeft in welk soort context.

Als je naar de bloemlezingen kijkt, dan zit er een bepaald patroon in. Het zijn vooral verhalen waarin personages voorkomen met een gebeurtenis die voor een omslag zorgt en momenten van inzicht genereren. Het zijn vaak ook zeer herkenbaar-realistische verhalen. Dat soort zaken zie je vrij snel. Het moet naar mijn gevoel ook fictie zijn, zodat je je als lezer ook automatisch iets begint voor te stellen bij een tekst, wat je bij een non-fictie tekst veel minder zou hebben. Er vallen wel wat patronen in te herkennen zonder te gaan zeggen dat er een recept bestaat. Het zou me ook niet verbazen dat er in de bloemlezingen weinig teksten staan die aanleiding geven tot intellectuele-individualistische analyse. De teksten zelf gaan over basic ervaringen denk ik.

OPTIMALISERING

Ik zou graag de mogelijkheden voor samenwerking met de universiteit verder exploreren. Of dat nu voor Het Lezerscollectief een belangrijk toekomstperspectief is, dat weet ik niet, dat is aan hen om te beslissen. Maar je ziet wel dat de debatten die lopen op de universiteit, en dan specifiek binnen de menswetenschappen, in de richting gaan van dat er meer moet ingezet worden op de sociale partners, op *community-service learning* en op professionaliseringsmogelijkheden van studenten. Vanuit de universiteit bekeken is samenwerken met een partner zoals Het Lezerscollectief voor een opleiding Literatuur in Gent een goed moment. Of dat voor Het Lezerscollectief een meerwaarde is, kan ik niet zeggen.

Als men meer zou willen inzetten op het Samen Lezen - en daar was ik zelf wel wat van geschrokken - is dat de kostprijs, van de opleiding redelijk hoog is voor studentenpopulaties.

Wij hebben met de universiteit de opleiding gefinancierd. Dat is gelukt omdat het eenmalig was. Maar als studenten een mogelijke doelgroep, partner kunnen worden, is dat wel iets waar over moet nagedacht worden.

Ik snap de prijs voor de opleiding zoals ze nu aangeboden wordt. Voor professionele opleidingen zal dat het normale tarief zijn. Maar als je in de toekomst meer op studenten wil inzetten, dan moet je ook dit in vraag kunnen stellen en een ander budgettair plan opzetten.

Verder ga ik nog iets algemeen toevoegen. Het is niet iets dat ik mis, maar wat me boeit als literatuurwetenschapper is de vraag: wat is het nu in de teksten, en welke teksten zorgen voor een bepaald effect?

Ik heb de indruk dat er ergens een soort van overtuiging zit bij Dirk en Jan dat alleen de betere literatuur dat soort effect heeft. Maar daar ben ik niet van overtuigd. Jan heeft het voorbeeld tweemaal aangebracht, bij een lezing die ik hem heb horen geven als bij onze studenten: 'Teksten hebben een bepaald niveau nodig. Met Herman Brusselmans lukt dat niet.' Ik snap het voorbeeld wel, maar ben er niet van overtuigd dat dit correct is. Het kan zijn dat dit soort literatuur voor bepaalde mensen wel effect heeft.

En het is geen tekort aan de werking, versta me niet verkeerd. Maar ik denk dat het voor hen interessant zou kunnen zijn om tot een beter begrip te komen van wat het precies is in de teksten dat mensen raakt.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

John Ashbery, *Selected Poems*, London: Carcanet, 1987, pagina 243.

Ik vind het een uitstekende beschrijving van wat lezen van literatuur is:

betekenis geven, communicatie, maar altijd in het besef dat de betekenis die aan de tekst gegeven wordt iets vliedend is, dat noch in de geest van de auteur zit, noch in die van een lezer – altijd veranderlijk, nooit vast: om die reden kunnen we ook blijven praten over teksten met elkaar – als we de betekenis ervan konden vastleggen waren we snel uitgepraat, toch?

'(...) Something

Ought to be written about how this affects

You when you write poetry:

The extreme austerity of an almost empty mind

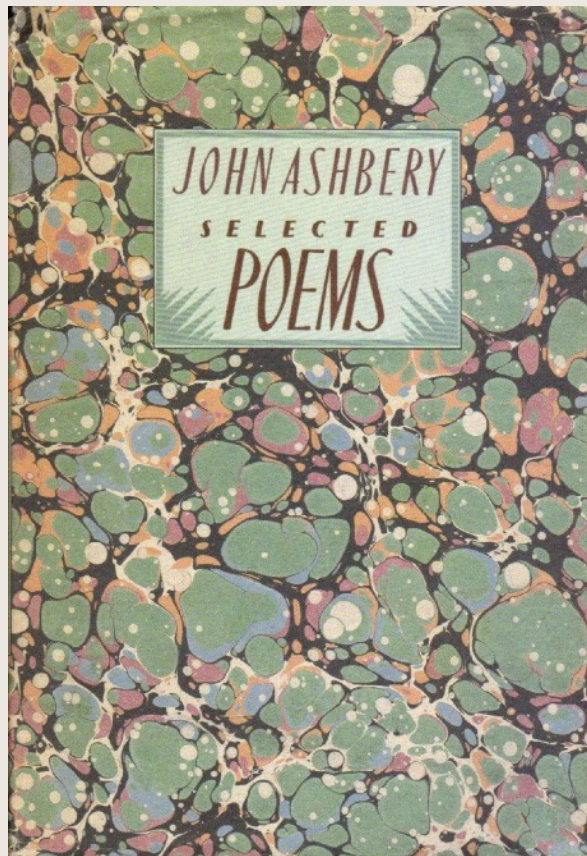
Colliding with the lush, Rousseau-like foliage of its desire to communicate

Something between breaths, if only for the sake

Of others and their desire to understand you and desert you

For other centers of communication, so that understanding

May begin, and in doing so be undone.

Annick Schramme

Professor en Verantwoordelijke master
Cultuurmanagement UAntwerpen

PERSOONLIJK

Mijn link met het Lezerscollectief gaat al een tijdje terug, omdat ik Dirk ken van CANON Cultuurcel. Zo heb ik het initiatief leren kennen. Ik ben zelf verantwoordelijke voor de master Cultuurmanagement. Ik kan wel algemene dingen zeggen over Het Lezerscollectief, maar we zijn geen directe betrokken partner.

STRATEGIE

Het Lezerscollectief brengt een mooi verhaal van sociaal ondernemerschap waar onze studenten veel van kunnen leren. Het is een sterke en mooie organisatie waardoor ik Dirk een paar keer heb teruggevraagd om te komen spreken. Er zijn ook voorstellen gedaan voor een masterproject van een student die aan het experimenteren was met de vormen van sociaal ondernemerschap. Het behoort tot cultuurmanagement om te zoeken naar nieuwe vormen van ondernemen, kijken naar coöperatieven en hoe vrijwilligers gemanaged worden, hoe je je doelen scherp krijgt en kan bereiken.

Als wij contact hebben, gaat het echt om de organisatie en het management-aspect van het Lezerscollectief. Maar onze studenten zijn tevens heel gedreven en vaak geboeid door het inhoudelijke van de voorgestelde organisaties, wat Het Lezerscollectief tot een dankbare spreker maakt. Als er lezingen worden gegeven door Dirk, dan gaat het echt over de aanpak: hoe het begonnen is met Jane Davis en hoe de organisatie daaruit ontwikkeld is, hoe ze erin geslaagd zijn om subsidies te verkrijgen, hoe ze alles opzetten met vrijwilligers...

Wij werken veel samen met de cultuursector om de cultuursector sterker te maken. Zo werken we ook samen met iedereen Leest. Onze masterprojecten zijn altijd vraagstukken die vanuit organisaties

worden aangereikt en waar onze studenten dan een analyse doen van een probleem, gekoppeld aan een stage. Meestal is dat een organisatieprobleem maar natuurlijk wordt in het vak Strategisch Management vanuit de strategische denkoefening gekeken naar: wat is de missie, wat is de visie, wat zijn de strategische doelstellingen, een SWOT-analyse. Innovatiemanagement krijgen ze ook. Misschien is het vanuit deze optiek dat Dirk aan me dacht voor het interview, maar het lijkt me nuttiger dat we elkaar nog eens spreken wanneer jullie innovatietraject in een volgende fase zit. Dan kunnen we zeker nog eens pingpongen.

Vanuit de groei van de organisatie moet gekeken worden naar de verschillende levensfasen. Je hebt de pioniersfase, waarna de institutionaliseringsfase komt waar het cruciaal is om te innoveren om door te groeien.

In het kader van innovatie vind ik het een goede suggestie om verdere samenwerking te onderzoeken. Want een definitie van innovatie is net een betere samenwerking van kennisinstellingen en culturele actoren. Als we daarop dan bijvoorbeeld een impactonderzoek kunnen doen op maatschappelijk vlak, lijkt me dat heel interessant. Er kan ook gekeken worden naar nieuwe organisatiestructuren en hoe hun digitalisering kan bijdragen tot verdere doorgroei. Dat zijn allemaal vormen van vernieuwing en vanuit dat standpunt kunnen wij wel bijdragen tot bedenken van nieuwe modellen.

De UGent zit waarschijnlijk meer op het Lezen en de impact van het Samen Lezen, daar waar wij meer focussen op het organisatieniveau met organisatie modellen. Ook daar is veel interessant onderzoek naar te doen. Onze Europese projecten gaan ook heel vaak over participatie. Zo zit ik nu in een KIC: een Knowledge

Innovation Community. We zitten nu bij de start, maar als we dat hebben gaan we op zoek gaan naar partners in de cultuursector om daarbij aan te sluiten. Dat gaat over heel veel geld en is dan ook een groot internationaal consortium waar we de verdere uitwisseling tussen cultuursector en universiteiten willen ontwikkelen. Op vlak van onderzoek kunnen we denk ik wel nog iets betekenen voor elkaar.

OPTIMALISERING

Het Lezerscollectief is echt een pioniersorganisatie die aan het doorgroeien is. Dirk komt in rollen terecht waar meer administratie aan te pas komt dan dat mogelijk is voor één persoon, wat logisch is, want de organisatie groeit. Het is goed om dan terug wat afstand te nemen om eens goed na te denken: welke zaken kunnen doorgegeven worden, welke competenties heeft de organisatie nodig, welke rollen neemt iedereen op? Ik denk dat dit dan een kans zou zijn om hiervoor voor het Lezerscollectief iemand op 'onderzoek' te zetten, zodat Dirk dit niet meer allemaal moet trekken. We werken ook vaak samen met Literatuur Vlaanderen of Iedereen Leest en daar hebben we ook vaste aanspreekpunten die alles mee opvolgen en de onderzoeken mee monitoren.

Mustafa Kör

Dichter des Vaderlands

Peter van Het Lezerscollectief

PERSOONLIJK

Ik ben Mustafa Kör, dichter en schrijver. Ik had vaag hier en daar wat dingen horen waaien over Het Lezerscollectief, maar wist niet wat het inhield. Ik kende Dirk en we hebben het erover gehad. Na een paar keer samen een pint te drinken en over Het Lezerscollectief te babbelen, zal hij aan mijn manier van doen gemerkt hebben dat ik daar enthousiast en bevlogen over was. Daarop heeft Dirk gevraagd of ik het zag zitten om peter te worden, en de rest is geschiedenis. Het peterschap is een gewichtige term om te zeggen dat ik mijn naam verbind aan de organisatie en bij zaken die ermee gepaard gaan en dit ook uitdraag.

KERNWAARDEN

Het is wetenschappelijk verklaarbaar dat men gelukshormoon aanmaakt wanneer mensen bij elkaar komen om over mooie dingen te praten terwijl ze eigen lief en leed even aan de kant zetten. Dit hormoon maak je blijkbaar aan omdat je je empathisch opstelt, luistert en leert van elkaar. Je verplaatst je in de wereld van een andere, een buitenstaander. Je vergeet even je leed. Zoals de erfzonde het ook zegt: iedereen heeft een last die hij draagt: je moet werken, je hebt ziekte, je hebt tegenslag, je hebt lijden. Zeker in de context van Het Lezerscollectief gaat het vaak over mensen die in een bepaalde hoek zitten, die gekwetst zijn. Als je dan door middel van Samen Lezen, de kommer en kwel even on hold kan zetten, dan heb je daar alleen bij te winnen. Er wordt aangetoond dat er ook een andere wereld bestaat dan diegene waarmee je altijd maar moet worstelen, met je lijf, met je ziekte, met je sociaal-culturele achtergrond, met je trauma's, met je emoties, etc. Je kan dit even op time-out zetten en je even proberen te voeden. Je kan je brein en geest even een andere optie bieden.

Ik geloof hierin. Mensen die ongeneeslijk ziek zijn hebben delen in de hersenen die niet meer werken en waar geen signalen meer doorkomen. Mensen zijn jarenlang stil en krijgen het niet meer uitgelegd, maar zodra ze een lied horen of een bepaalde tekst voorgelezen wordt, zien ze reactie. Onder fMRI-scans zien ze plots beweging waarbij er plots energie vrij komt en dat vind ik bewonderenswaardig en zeer fascinerend. Wat ons onderscheidt is dat we dit empathisch vermogen in ons dragen en dat we daar gebruik van kunnen maken d.m.v. samenkomsten met een paar mensen in zo'n simpele context: een goed boek, een mooi gedicht, een lied. Ik denk in tijden zoals vandaag de dag waarin iedereen zot gedraaid is van zijn eigen stress en geloof, dat literatuur en poëzie meer dan ooit troost kunnen bieden.

Ik ben ooit als 'expert' gaan spreken voor de radio waar alle radiozenders samen waren, van Radio 2 over StuBru tot Klara en ik werd gevraagd omdat ik als allochtoon werd geconsulteerd om te kijken hoe die radiozenders de allochtone gemeenschap kon bereiken. Hun stelling was dat er sowieso een 15-20% van die mensen niet bereikt kon worden en ze dus daar ook geen moeite voor gingen doen. Dat vond ik hallucinant: te merken dat er mensen zijn die overal uit de boot vallen. Ook deze mensen kunnen participeren aan kunst, literatuur of poëzie, maar ze hebben vaak een vonk nodig die moet overslaan om ze te helpen. Als je als hoogopgeleide CEO niet weet wat er speelt bij de gewone mens, ben je niet bezig met geëngageerd radio maken, maar ontgaat je gewoon de mijn waarvan je weet dat ze te ontginnen valt.

Samen Lezen kan je met wie dan ook, zonder een kastesysteem. Vaak wordt gezegd dat kunst, poëzie en literatuur

voor een elitair clubje zijn waarbij mensen die geen kunst, poëzie en literatuur tot zich nemen uit de boot vallen. Het Lezerscollectief overstijgt dit. Verschillende mensen, uit alle lagen, komen samen met één doel: verhalen delen, samen een tekst lezen en kijken wat dit met je doet. Ik vind dat heel intrigerend omdat de omstandigheden in literaire kringen vaak lineair verlopen. Je weet dat Jef, Piet en Louis een bepaald inkomen hebben en uit een zeker milieu komen. Terwijl bij het Samen Lezen een keur van allerlei mensen en figuren samenkomen, uit allerlei lagen met allerlei pluimage, en er ontstaat synergie. Als je als buitenstaander naar de groep kijkt, zie je de dynamiek. Je ziet de energie in de lucht stijgen. Ik heb het in Tongeren deze zomer meegemaakt dat na een poëtische voorstelling, mensen achteraf in open lucht aan tafeltjes zaten bij kaarslicht voorlezen en dan over de tekst begonnen te spreken. Je voelde bijna een soort prehistorische gloed naar boven stijgen alsof je honderdduizenden jaren terug werd gebracht. Waar onze eerste voorvaderen rond het vuur verhalen vertelden. Dat is de essentie. Het Lezerscollectief brengt ons terug bij dat haardvuur, een warme kring, een leeskring letterlijk waar je samenkomt, verhalen voorleest en verhalen vertelt. Verhalen zijn het sterkste wapen aller tijden. Ze zijn eeuwig. Ze waren er vóór de eerste mensen op aarde waren. Je moet ze delen; samenkomen en doorgeven.

SUCCESSFACTOREN

Poëzie is datgene wat ons onderscheid van primaten. Ik twijfel er zelfs aan of ze ook geen poëzie in zich dragen. Ongetwijfeld wel, maar er is nog een andere poëzie die je kan overstijgen en die je in goddelijke sferen brengt. Poëzie is meer dan wat gerijm en tekst achter elkaar

plaatsen zodat het een mooi gecomponeerd geheel wordt. Het moet ook een ziel dragen.

Het gaat erom dat je in precare tijden stilte kan opzoeken. Stilte is broodnodig, net zoals mineralen. Maar mensen gunnen zich de stilte niet meer. Ze hebben constant dingen in hun handen. De technische apparaten manipuleren ons. Kunst doet dat niet. Kunst biedt gewoon aan. Die zegt niet wat je moet denken. Algoritmes doen dat wel.

Literatuur laat het je zien, die vertelt en geeft de mogelijkheid om verhalen op te bouwen.

MISSIE-VISIE

Je weet niet wat morgen gaat brengen. Ik weet niet het een goede zaak is of ze groot moeten worden of spectaculair bekend. Je moet een beetje onder de radar opereren om het wat charme te geven. Ruggengraat moet het wel krijgen. Ik denk dat het vruchtbaar is om kleine biotoopjes te creëren in verschillende domeinen zoals bij technische- of beroepsrichtingen op school. Leerlingen kunnen daar ontdekken wat kunst, literatuur en poëzie inhouden. Dat is ook een vorm van 'Lezerscollectief': de jongeren samenbrengen en met elkaar palaveren waar er een dooi intreedt waarbij zelfs de stille kinderen van de klas langzaam meesurfen in de gesprekken.

Het Samen Lezen moet een begrip vormen voor groepen die door omstandigheden gekwetst zijn en die je uit hun biotoop haalt en zien wat het glijmiddel van kunst, literatuur en poëzie kan doen. Dit zijn de moderne vormen van pelgrimages. Je laat je werk, familie, gezin - met andere woorden uw bekende omgeving waarin je steeds hetzelfde doet - achter om op pelgrimage te gaan en een soort van vernieuwing, herbronning, soort van

spirituele reis te maken. Om dan terug te kijken vanwaar je komt en wat het met je gedaan heeft. Dit is daar een mini-versie van, dat je uit je vertrouwde omgeving met je bagage vast zit, maar waar je steeds maar hetzelfde herhaalt voor je koffie, voor de tv, met je collega's rustig ingeslapen bent in de loop der tijd.

STRATEGIE

Voor ik zelf schrijver werd, ben ik met leeskringen begonnen. Achteraf is het bijna gepredestineerd geweest. Nog voor ik één letter had geschreven, zat ik bij een leeskring in Hasselt. Dit was eigenlijk een gevolg van een dienstverlening voor een vriend die naar de leeskring wou gaan. Ik wist niet eens wat een leeskring was. Ik vond dat fascinerend maar blijkbaar zat ik toen al wat te rommelen met tekst en schrijvers, zonder te weten wat het inhield. Voor mij ging er een hele wereld open. Ik snapte de helft niet van wat er gezegd werd en nadat ik denk ik de eerste keer iets gepubliceerd had ben ik pas beginnen lezen omdat ze daar echt op hamerden en zeiden: 'Je bent een ruwe diamant, maar je tekst is nog met haken en ogen bij elkaar.' En inderdaad, ik ben pas in 2005-2006 beginnen lezen.

Ik denk dat type tekst belangrijk is, maar het is niet cruciaal of van levensbelang. Het moet een goede tekst zijn. Maar het leuke aan kunst en literatuur is dat het subjectief is. Beauty is in the eye of the beholder. Wat jij mooi vindt, kan iemand anders heel lelijk vinden. Wat een tekst voor de ene betekent, kan voor iemand anders iets heel anders betekenen. Dus eigenlijk is de tekst secundair. Het gaat erom dat je samen komt en een gesprek begint en kijkt welke synergie daaruit voortkomt en kijkt wat het met de innerlijke mens doet.

Ik denk niet dat de teksten wereldliteratuur moeten zijn, maar ik denk wel dat het ook niet lukt met elke stationsroman. Een geürbaniseerde stadsjongen die heel cool en hip is, kan ook voor mij. Dat is net de kern van de zaak: niet in je eigen vastgeroeste ideeën van taal, literatuur en visie te zitten, maar juist durven om totaal iets nieuws en uitdagend te brengen. Kijken in de wrijvingen welke energie daaruit voortkomt waardoor je brein getriggerd en uitgedaagd wordt om te kijken wat het met je doet.

Wetenschappers suggereren om bijvoorbeeld niet steeds je tanden te poetsen met je zelfde hand, maar ook eens je ander hand te gebruiken. Want ze zien dat je brein dan plots nieuwe vaardigheden moet aanleren. Je brein denkt: 'wat gebeurt er nu?' en moet ineens heel hard beginnen werken. Het is belangrijk om jezelf van tijd tot tijd te herprogrammeren en te herbronnen. Als dat niet door middel van kunst, literatuur of poëzie kan, dan vraag ik me af door wat dan wel. Er zijn natuurlijk andere middelen, maar ik denk dat kunst en poëzie niet de slechtste middelen zijn om dat te doen. Het is van cruciaal belang dat je voorbeelden neemt en geeft. *Don't tell, but show.* Vertel niet hoe je moet lezen, maar laat het zien. Je kan met de beste theorieën dingen uitleggen, maar niets dat goed zo werkt als mensen waar je naar opkijkt de handelingen zien uitvoeren. Dat van opvoeding tot vorming tot dagdagelijkse handelingen tot kunst. Voorbeelden zien is een wapen dat je met niets anders kan vergelijken.

OPTIMALISERING

Alles hangt er vanaf welk pad je op gaat met het Samen Lezen. Is het voor jongeren, of voor zieken of mensen uit de gevangenis, je moet steeds rekening houden met de mensen in de juiste

omstandigheden en niet zozeer focus-
sen op de tekst maar op de groeps-
dynamiek. Daar navenant de juiste
teksten voor aanbieden. Type tekst
kiezen is daarin wel heel belangrijk.

FRAGMENT WERELDLITERATUUR

Laten we eens iets grappigs doen, *the art of the ordinary*:

Rabelais. Het is heel grappig en is wereldliteratuur. Het is niet gekend bij het grote publiek, maar het is geweldige literatuur. Het is absurd met veel herhaling.

Het is een allegorisch verhaal van reuzen tot fabelachtige wezens vervat in de avonturen Pantagruel. – het derde en vierde boek.

Het is geen voor hand liggende keuze, maar wel heel fijn.

De cover is een beetje bedrieglijk. Het ziet er hoofs uit, maar het is met heel veel humor en vaart geschreven. Er staan heel mooie archaïsche woorden in en daar hou ik van.

Tessa Kerre

Professor en onderzoeker Hematologie, kliniekhoofd
aan UZ Gent, coördinator samenwerking UZGent

PERSOONLIJK

Via het leesproject Samen Lezen heb ik de organisatie van het Lezerscollectief leren kennen. In de zomer van 2018 was ik academisch secretaris van de faculteit geneeskunde. De decaan vroeg me om aanwezig te zijn op een vergadering waar we samen met mensen van de literatuurwetenschappen en mensen van het kankercentrum samenzaten. De vraag was of we een onderzoek konden doen rond lezen en mensen met kanker. Dat was de eerste vergadering. Van alle partijen was er direct interesse om dat op poten te zetten. Ik heb de coördinatie hiervan op mij genomen om dat project te trekken en het onderzoek te coördineren. Onze studenten geneeskunde zijn door het Lezerscollectief opgeleid om voor te lezen voor kankerpatiënten.

KERNWAARDE

Het onderzoeksproject tussen student en patiënt is heel arbeidsintensief geweest om op te volgen maar het heeft het Samen Lezen wel neergezet in het ziekenhuis. Het Lezerscollectief heeft daarop drie vrijwilligers opgeleid die nu wekelijks donderdag voorlezen. Kankerpatiënten kunnen een 'wellness-sessie' boeken met de optie om deel te nemen aan een voorleessessie. Dit wordt gecoördineerd door het kankercentrum en is op vrije basis. Hier is geen onderzoek aan verbonden.

Ik merk dat de communicatie hierrond niet zo evident is. Met covid zijn veel mensen bang. De druk op de verpleegkundigen is groot, dus laat staan dat ze nog eens Samen Lezen gaan promoten. We hebben foldertjes liggen om mensen te informeren. Online brengen we ons verhaal en het verhaal van Het Lezerscollectief met Jane Davis. Je ziet wel door online uitleg te geven dat je mensen meer kan bereiken. Maar het blijft wel moeilijk.

Bij patiënten waarvan ik denk dat ze veel kunnen hebben aan het Samen Lezen, stel ik het voor en dan zeggen patiënten dat ze er nog niet van gehoord hadden. Dan vraag ik me steeds af hoe dat kan... Er is daar nog optimalisatie mogelijk, maar het is niet eenvoudig.

Nu zijn we in contact met afdeling: revalidatie, nierdialyse, IZ, kinder- en jeugdpsychiatrie en pediatrie. Bij pediatrie is het tot hiertoe wat jammer verlopen. We hadden er al een plek en ik ging het bekostigen met mijn 'smospotje', geld dat ik verzamel wanneer ik een investigator-meeting doe of consultancy doe voor een bedrijf, waarmee ik dergelijke projecten kan financieren. Er was net bij Het Lezerscollectief een opleiding gericht op voorlezen voor kinderen, dus dat zat helemaal perfect. Alles was geregeld, tot er een mail kwam dat er intern in het team besproken was dat het veel input was voor de return. Ik heb gereageerd met de hoop dat ze terugkomen op hun beslissing omdat de impact toch niet gering is. Het idee bestond er immers uit om er voor te lezen in de zetel samen met de broers en zussen van de patiënten. Het is natuurlijk iets anders dan zomaar een boek voor te lezen. Het heeft de reflectie, het spreken en manieren vinden om via de teksten binnen te geraken bij het kind en hen te laten vertellen over zaken waar ze anders niet over zouden vertellen. Dat vond ik heel jammer en ik hoop dat ze nog op hun gedachte terugkeren.

De eerdergenoemde diensten zijn de diensten waarmee we werken bij het Samen Lezen. We gingen normaal eind vorig jaar gestart zijn en het idee was om in september terug te koppelen naar struikelpunten en werkpunten: hoe kunnen we het optimaliseren? Dit zowel voor het Samen Lezen als het één-op-éénlezen.

Maar covid heeft op dit project voor uitstel gezorgd. Daarnaast waren we ook bezig om zelf voor collega's en personeel samenleessessies te organiseren, want als je het zelf meemaakt kan je beter ervaren wat het kan doen. Hiervoor waren drie avonden geprogrammeerd voor de zorgverleners: verpleegkundigen en artsen. Het is ook een mooie teambuilding om eens te samen te lezen. Door covid is ook dit niet kunnen doorgaan. We hopen het binnenkort weer allemaal op te nemen.

SUCCEFACTOREN

Het mooie van Samen Lezen is dat je als groep samenkomt. Als je binnen afdelingen blijft, zoals bij revalidatie, zit je al samen met mensen die een soortgelijk trauma hebben meegemaakt. Vaak leven deze mensen ongewild weken aan stuk samen. Soms gaan ze na een bepaalde periode wel in het weekend naar huis. Maar op deze afdelingen ontstaat er community. Het Samen Lezen kan het groepsgevoel helpen verdiepen. Wanneer je mensen uit verschillende afdelingen samenzet, heb je dit basis-groepsgevoel niet.

MISSIE-VISE

Mijn idee is: je begint klein en groei dan door. Zo ben ik op mijn afdeling begonnen met het Samen Lezen en van daaruit laat je het groeien. Je kan de kinderziektes eruit halen waardoor je een beter project kan tonen aan andere afdelingen. Het leuke zou zijn mocht dit op termijn via de communicatiedienst wordt aangeboden aan het hele ziekenhuis.

Een stap in deze richting is mijn kunst-aanbedplatform, waarover ik net een boek heb geschreven dat vandaag in druk gaat: Kunst op voorschrift. Het is een pleidooi voor kunstintegratie in de zorg. Het is een kleine honderd pagina's waarover ik vertel

over het platform. Dat idee zou zijn: je hebt een online platform, een soort van room-service aan je bed waarbij patiënten die opgenomen zijn, iets kunnen kiezen. Dit kan gaan van een cello-concerto van Bach over het komen zingen van een lied of een kunstwerk dat je in je kamer krijgt voor een paar dagen, tot iemand die komt voorlezen. Dit zou het Samen Lezen dan ziekenhuisbreed trekken. Iemand die aan je bed komt, dat is vrij intiem. We hebben dat ook mogen ondervinden bij het Samen Lezen-onderzoek. Dat is een drempel waar je over moet. Veel mensen hebben niet graag, iemand extern in hun kamer. Bij *kunst aan bed*, kunnen ze kiezen of ze hiervoor openstaan. Zo hebben we nu twee jaar een kunstwerk ter beschikking, dat in de gang hangt. Het is voorzien van extra uitleg en patiënten mogen dit werk een paar dagen in hun kamer houden. Dan is er een boekje bij waarin neergeschreven kan worden wat het werk met hen gedaan heeft of wat het voor hen betekent.

Verder is er een Leespostbus die in het begin van de gang hangt. Een van de studenten van het samenleesproject heeft die vorige zomer gemaakt. De bovenkant is een kijkdoos waar je kan binnen piepen en dan zie je boeken en mensen die lezen met Playmobil-mannetjes. De onderkant is een postbus waar je je hand kan insteken en waar mensen een leespraline kunnen uithalen. Dat zijn kleine teksten, gedichten en kortverhalen die worden gemaakt door mensen van het leesproject maar ook door bijvoorbeeld mijn buurvrouw. Er zijn ook al mensen in het ziekenhuis die zelf creatief bezig zijn en er van gehoord hadden en die mooie kaarten maken om erin te steken. Er ontstaat een leger van zachte guerrillastrijders die de bus input geven. Het is leuk. Je praat er uiteraard zelf wel over, maar je merkt ook dat erover gepraat wordt want dan krijg je ineens mailtjes van mensen die je net kent.

STRATEGIE

Daarnaast gebeurt er ook onderzoek door de universiteit naar het Samen Lezen. Bij het eerste traject werden twintig studenten van onze faculteit geselecteerd om voor te lezen aan mensen met kanker. Die studenten hebben één-op-één voorgelezen. Het idee was acht à tien keer samen te lezen met dezelfde patiënt en dezelfde student, waardoor ze samen koppels vormden. We hebben een aantal studenten die hun kat hebben gestuurd ondanks de secure selectie van 80 potentiële studenten die een motivatiebrief moesten schrijven. Een stuk of drie zijn niet begonnen met voorlezen, enkele hebben maar een paar keer voorgelezen en hebben door omstandigheden niet verder kunnen lezen. Zoals covid die voor iedereen alles bemoeilijkt heeft en voor achterstand gezorgd heeft. Er is iemand aan de VUB gaan studeren waardoor het Samen Lezen moeilijk werd. Er zijn ook patiënten overleden. Bij kankerpatiënten is dit iets waar je rekening moet mee houden tijdens het traject. Uiteindelijk zijn er zes koppels die het volledige traject doorlopen hebben. Er zijn daarnaast ook studenten die een gedeelte van het traject hebben doorlopen, maar niet het gehele traject. Zowel patiënten als studenten hebben dagboeken bijgehouden van de samenleessessies. We hebben na vier sessies diepte-interviews afgenomen bij patiënt en student afzonderlijk en na de het volledige traject met beiden samen. De analyse van de patiënten is rond. Hiervoor zijn we bijgestaan door masterstudenten. De analyse moet nog uitgeschreven worden in een artikel. De impact op de studenten is nog bezig. Daarvan kunnen er nog resultaten gegenereerd worden. Er zijn studenten die tijdens de covid zijn blijven doorlezen, er zijn koppels die na het afwerken nog blijven contact houden en zelfs nog voorlezen voor elkaar. Het zijn mooie trajecten.

Op dit traject is er nu aanvraag binnen voor vervolgonderzoek samen met Jürgen Pieters en Zoë Ghyselinck van de Faculteit Taal- en Letterkunde. Zij werken als literatuurwetenschappers en het idee is om twee doctoraatsstudenten gezamenlijk te begeleiden. Liefst een van de taalfaculteit en een van de geneeskunde-faculteit. We zouden enerzijds kijken naar de bibliotherapie: kunnen we teksten selecteren die een extra helend effect hebben? Ik weet het niet. Wij hebben bij het eerste traject de studenten echt de vrije keuze gelaten bij de keuze van de teksten. Uiteraard zijn deze gebaseerd op de boeken van Het Lezerscollectief waar met veel kennis van zaken al korte teksten zijn geselecteerd: gedichten en kortverhalen met diepte en gelaagdheid waarover kan worden gereflecteerd. Maar ze mochten ook eigen teksten kiezen of teksten laten aanbrengen door patiënten. Zo was er een student die zijn specifieke methode had ontwikkeld om de tekst op te bouwen naar een orgelpunt, een soort van catharsis.

Er ontstonden verscheiden aanpakken en je kan ook niet altijd inschatten als leesbegeleider wat een bepaalde tekst ging losmaken. Zo was er een studente die een tekst voorlas over loslaten. Dat was voor haar een luchtige tekst om erin te komen. Ze ging alleen gaan wonen, ouders loslaten, klaar voor het nieuwe avontuur. Haar leespartner was een jonge vrouw van dertig met twee jonge kindjes die een potentieel levensbedreigende ziekte had. Voor haar had dit loslaten een heel andere betekenis dan voor de studente. De tekst had bij de leespartner enorm veel losgemaakt, wat goed was want het was iemand die heel gesloten was. Ze was beginnen wenen en is wel door de tekst bij haar emotie gekomen. Het kan heel louterend werken.

Anderzijds was er een tekst voorgelezen, *Table for two* van Paul Auster. Een heel romantisch (ik denk waargebeurd) verhaal over de ouders van iemand die hij gekend heeft en hoe zij elkaar ontmoet hebben. Twee studenten hebben deze romantische tekst los van elkaar voorgelezen en het heeft bij hen beiden heel mooie gesprekken gegeven hoe de patiënten hun partner hebben leren kennen. Wat ook heel betekenisvol is. Want één van deze twee patiënten is later overleden en ze zei dat het fantastisch was om in de laatste weken van haar leven deze herinneringen nog te kunnen bovenbrengen. Dat was heel bijzonder en heeft haar veel gelukkige momenten gegeven die ze anders niet zo gehad hebben.

Soms kan het toeval net heel mooi zijn. Maar de Faculteit Taal- en Letterkunde gaat net hiernaar onderzoek doen. Kunnen we daarin advies geven naar type teksten, is er een verschil naar patiëntenpopulatie? Ik denk dat dit eerder persoonlijk is, in plaats van dat dialysepatiënten andere teksten mooi zullen vinden dan kankerpatiënten. Maar we gaan het onderzoeken.

Het andere luik is om het eerdere onderzoekstraject verder te zetten in andere onderzoeksgroepen. Daar hebben we vier groepen geselecteerd. De kankerpatiënten komen opnieuw aan bod, naast nierdialyse, revalidatie en woonzorgcentra. Daarbij gaan we het voor kankerpatiënten één-op-één doen, in plaats van door samen te lezen. De groep is anders te fragiel met risico dat ze niet kan doorgaan omdat bepaalde patiënten te ziek zouden zijn. Bij nierdialyse zou het enkel in groep zijn. Bij revalidatiepatiënten en in het verzorgingstehuis zouden we het in groep laten doorgaan, omdat dat door het lot samengebrachte leefgemeenschappen zijn geworden. Ze doen dingen samen en ik denk dat leesgroepen daarin heel betekenisvol kunnen zijn om elkaar

beter te leren kennen. Dus daar worden het samenleessessies.

Langs de andere kant bestaat de kans dat ze ook met zaken zullen worstelen waar ze niet in groep over willen babbelen, dus daar gaan we ook één-op-éénleessessies doen. Bij de nierdialyse kan dit niet, omdat deze mensen in grote zalen samen liggen. Er kan geen privacy gecreëerd worden. De impact van één-op-éénleessessies en het Samen Lezen gaan we telkens met elkaar vergelijken. Dat project loopt over vier jaar en dienen we deze middag in. (de één-op-éénleessessie is ontwikkeld door Het Lezerscollectief waarbij technieken van het Samen Lezen worden toegepast in deze nieuwe vorm en de leesbegeleider ook meeleeft zonder daarbij het gesprek teveel te sturen)

OPTIMALISERING

Hoe meer ondersteuning we kunnen krijgen hoe liever uiteraard. Vooraf op keuzes van teksten kunnen we hulp gebruiken. Ik had een patiënte die samen met haar man mooie doosjes had gemaakt, maar het waren eerder van die Bond zonder Naam-achtige slagzinnen: heeft u vandaag een mindere dag, morgen wordt weer beter.

Ik heb dat dan een andere bestemming gegeven dan onze postbus. Ik heb haar uitgelegd dat we voor het Samen Lezen op zoek zijn naar iets langere fragmenten met meer lagen en betekenis. Maar we hebben het wel kunnen gebruiken rond de jaarwisseling bij de verpleging. Als Secret Santa kon je dan zo'n spreuk aan elkaar geven om elkaar wat moed te geven. Dat is fantastisch geweest. De dienst heeft daar enorm van genoten en ik heb dat laten weten aan mijn patiënte en ze was daar ook heel tevreden mee dat het op die manier gebruikt werd. Maar bij de selectie naar teksten, daar kunnen we zeker nog advies bij gebruiken.

Ik weet dat ik zelf veel aantrek en veel organiseer, maar ik lees zelf heel graag en kunst is voor mij heel belangrijk in mijn leven. Ik merk dat wanneer ik mijn eigen omgang als arts in mijn dagdagelijkse praktijk ga toeren bij patiënten, ik probeer in te pikken op wat ze aan het doen zijn of wat ze aan het lezen zijn. De ene beschildert potjes, de andere maakt schitterende tekeningen. Mensen hebben in het dagelijkse leven honger naar kunst en dit blijven ze ook hebben als ze in het ziekenhuis liggen. Via de kunst en literatuur geraak ik binnen bij de mens achter de ziekte. Dat is voor mij een cruciaal onderdeel. Vandaar dat ik dat belangrijke zaken vind waarvoor ik me graag engageer.

Ik heb er veel energie in gestoken om iemand als personeelslid proberen binnen te krijgen om het *kunst aan bed*-project te kunnen uitbouwen. Ik heb alle mogelijke manieren geprobeerd, maar dat is me niet gelukt. Het was een unieke persoon. Ze organiseerde het Festival van de Gelijheid, een festival in Gent in december. Ik ken het omdat ik zelf een paar keer ben uitgenodigd. Ze heeft een uniek netwerk van kunstenaars en wou heel graag iets doen in het ziekenhuis. Ze wou op klein lokaal niveau echt iets betekenen voor mensen, zodat het therapeutisch kan werken. Dat was echt perfect.

Als je als ziekenhuis investeert in warme zorg, moet je dan ook willen investeren in zo'n projecten. Dit kan ik niet allemaal trekken. Ik kan mijn ideeën hebben en project proberen te financieren door fondsen op te richten. Maar daarna heb je verdere ondersteuning nodig als je het serieus wilt aanpakken.

Voor Het Lezerscollectief had ik eraan gedacht de samenleessessies die we binnenkort willen aanbieden voor het

personeel, te laten begeleiden door iemand van Het Lezerscollectief zelf.

In april is er vanuit het UZ een dag rond spiritualiteit met het idee dat het ziekenhuis meer is dan puur klinische zorg. Ik ga daar getuigen over het Samen Lezen-project. Het publiek zijn de hoge pieten: het management van het ziekenhuis, raad van bestuur, enzovoort. zij willen klassiek cijfers zien en dan vooral de harde cijfers. Maar ook die mensen zullen wel een hart hebben. Dus was het idee om ze het Samen Lezen aan den lijve te laten ondervinden. Dus misschien moeten we daarvoor iemand professioneel van Het Lezerscollectief laten komen.

